

Apor Vilmos Katolikus Főiskola
Magyar Nyelv és Kultúra Intézet
2600 Vác, Konstantin tér 1-5.

FÉSŰS ÉVA MESÉI AZ ÓVODÁS KORÚ GYERMEK IRODALMI NEVELÉSÉBEN

Konzulens:

Soós Sándorné dr. Veres Rózsa
irodalomtörténész

Készítette:

Mocskonyi Rea
Óvodapedagógus szak
Levelező tagozat

Vác, 2011

Tartalomjegyzék

Bevezetés.....	3
A gyermekirodalomról általában.....	5
A gyermeki világkép és a mesei motívumok párhuzamai	8
Meseválasztás.....	12
<i>Kiscsoport</i>	<i>12</i>
<i>Középső csoport.....</i>	<i>13</i>
<i>Nagy csoport</i>	<i>13</i>
<i>Vegyes csoport</i>	<i>14</i>
Fésűs Éva.....	15
Meseelemzés	17
<i>A fogfájós nyuszi c. mese elemzése</i>	<i>17</i>
<i>Toppantó királykisasszony c. mese elemzése.....</i>	<i>20</i>
<i>Az ezüsthagedű c. mese elemzése.....</i>	<i>23</i>
Fésűs Éva óvodásoknak való meséi	28
<i>Állatmesék.....</i>	<i>28</i>
<i>Példázatos mesék</i>	<i>30</i>
<i>Novellamesék</i>	<i>31</i>
Befejezés	33
Irodalomjegyzék	36
Mellékletek jegyzéke	37
Mellékletek.....	38

Bevezetés

Fésűs Éva a kedvenc meseíró. Nem csak azért, mert apai nagymamám, hanem azért is, mert meséin nőttünk föl, nevelődtünk testvéreimmel együtt. Az akkor hallott történetek igazán nekünk, gyerekeknek valók voltak, értettük, élveztük minden szavát. Csupafül, Tüskeböki, Aranypofácska, Pöttömke, Szélfiúcska, királyfik és királylányok kalandjainak átélése közben észrevétlenül váltak alapvetővé számunkra a legfontosabb erkölcsi igazságok, értékek. Ma már tudom, gyerekeknek szóló versei és meséi nem csak szórakoztatnak, hanem a gyermeki befogadót úgy szólítják meg, hogy esztétikai érvényességgel alakítják az ízlést, segítik az önmegismerést, emberi-erkölcsi mondanivalójuk is van, és nem mondanak le a nevelés lehetőségéről sem. Tehát nem eszközök, hanem a szó legnemesebb értelmében szolgáló segítők a nevelésben. Mesehősei meglevenítene minden jó és rossz tulajdonságot a gyermekek előtt, akik így játékosan ismerik meg, milyen az ember. Meséi állat-¹ és novellamesék², amelyekben a számos népmesei motívum az íróny hagyomány iránti tiszteletét mutatja. Fésűs Éva egy olyan mesei világot teremtett, melyben a legnagyobb hős a szerény süni, aki barátaiért bármilyen áldozatot képes meghozni, a mókus, aki megosztja testvéreivel a fél diót, a sete-suta őzike, akit kicsúfoltak, mégis bátran szembeszáll a gonosz farkassal, és megmenti azokat, akik korábban kinevették, a kis királykisasszony, aki úgy szereti apját, hogy fontosabb számára a király boldogsága, mint a Tündérek Köve. A legkisebbekhez szól meséiben, az átlagosakhoz, a szerényekhez, az ügyetlenkedőkhöz. Nem kell délceg királyfinak lenni, nem kell a csodatévő csizma, elég egy kis önzetlenség, segítőkészség, megbocsátás, jóindulat, bátorság és olyan jótetteket hajthatunk végre, melyekkel boldoggá tehetjük társainkat. Meséiben mindenki lehetőséget kap arra, hogy a jobbik utat válassza. A büszke tölgyfa, a pajkos napsugár, a hiú pitypang, az irigy hörcsög, a csibész szélgyerekek, a toppantó királykisasszony és Kajlatapsi végül mind-mind jó útra térnek. Az örök érvényű igazság: soha sincs késő megjavulni. Erre az üzenetre égető szüksége van a gyerekeknek.

¹ **Állatmese:** azok a mesék, melyekben az állatok az emberrel egyenrangú módon gondolkodnak, beszélnek, cselekszenek. Az állatmesék állatszereplői emberi tulajdonságok hordozói, reális társadalmi tükröt képeznek. Az állatmese világképe groteszk tükrö az emberi világnak. Általában egy helyzetre épül, meseszövése egyszerű, könnyen érthető. Óvodások kedvelt műfaja, mert közel áll animisztikus képéhez, érzelmi-, értelmi-, nyelvi fejlettségéhez. Cselekménye lánc, ill. egyfázisú vagy többfázisú népmesei szerkezetre épülő.

² **Novellamese:** ezekben a mesékben nem a csodás mesei motívumok vannak túlsúlyban, hanem a realitás. Hősei általában szegény, de okos emberek, alacsony társadalmi rangúak. Konfliktusba kerülnek gazdag, de ostoba emberekkel, akik ellen józan eszükkel, cselvetéssel győznek. Van olyan novellamese, melyben van egy-egy csoda, varázseszköz. A téma és a bonyodalom valóságosak. Szerkezete többnyire egyszerű vagy többfázisú (egyszer vagy többször jelenik meg a veszély-menekülés motívuma).

Mégis azt tapasztalom, hogy Fésűs Éva meséi nem eléggé ismertek az óvónők és a szülők között. Meséi többnyire vallásos körökben terjedtek el, pedig nem ún. vallásos művek, azaz nem élnek kifejezetten vallásos fogalomtárral, nem egy lelkeség reprezentánsai. Inkább egy vallásos író szakrális műveinek nevezném őket. Fésűs Éváról a rendszerváltás előtt is köztudott volt, hogy hívő katolikus. A Karolina iskolába járt Vácott, gyermekei hittanra jártak, sógora pedig jezsuita pap volt. Fia (édesapám) a pannonhalmi bencés gimnáziumban érettségizett. A család vallásos, hitvalló híre ellenére a kommunista diktatúra éveiben is várták meséit hétről-hétre a Magyar Rádióban, s ez azért volt lehetséges, mert a gyermekműsorok szerkesztői is tudták: nincs kétféle erkölcs, a mesékben ugyanazok az erkölcsi törvények, mint az életben. Csak azt szabták meg, hogy meséibe ne szőjön bele semmiféle vallásos szálát. Első könyvét, a Csupafült 1968-ban a Móra Kiadó adta ki. Ezután 1987-től meséskönyveit főleg olyan kiadók jelentették meg, melyek többnyire vallásos könyvekkel foglalkoznak (Szent István Társulat, Szent Gellért Kiadó, Kairosz Kiadó), így azok az emberek találkoznak könyveivel, akik ezekben a boltokban fordulnak meg (Szent Gellért kiadó könyvesboltja és a Szent István Társulat könyvesboltja a Ferenciek terén).

Szakdolgozatom célja, hogy rávilágítsak: Fésűs Éva meséi megállják a helyüket az óvodai irodalmi tevékenységek keretein belül is. Olyan alkotások, amelyek az örök értékek, az igazság, jóság, szépség vonzó és érzéki megtapasztaltatásával a legfőbb Jó és Szépség felé vezetik a szellemet-lelket: minden lélekhez szólnak, szeretettel élni tanítanak, segítenek a „teljes emberré” formálódásban. A gyermekbefogadót a maga szintjén szólítják meg, motívumai párhuzamba állíthatók a gyermeki lélek fejlődésével, világképi, tematikai, formai-nyelvi szempontból is gyermekeknek (is) valók. Meséi értékeket közvetítenek, miközben a mesehallgató gyermeknek élményt is nyújtanak.

Szakdolgozatomban a szakirodalmi áttekintés után három, különböző korcsoportnak való Fésűs Éva-mesét elemzek, így bizonyítom be, hogy e mesék a kis-, középső és nagycsoport meseigényének egyaránt megfelelnek. Majd összegyűjtöm mindazon Fésűs Éva meséket, melyeket az óvodás korosztálynak ajánlok. Bízom benne, hogy munkám segítség lehet az óvodai irodalmi nevelésben, folytatja és kiegészíti a Fésűs Éva munkásságát bemutató írásokat, s egyúttal tiszteletteljes unokai köszönetmondás a meseíró Nagymamának is.

A gyermekirodalomról általában

Az óvodai nevelés felelősségteljes feladat. Az óvodapedagógusok a rájuk bízott gyermekek személyiségének fejlődéséért felelnek. A nevelés akkor eredményes, ha értékeket közvetít. Az igazság, jóság, szépség olyan értékek, melyeket a pedagógusnak keresnie kell az óvodai nevelés során. Az irodalmi tevékenység számos lehetőséget nyújt az óvodapedagógusnak, hogy a gyermekeknek értékeket közvetítsen. A mesehallgatás teremti meg a belső képeket, melyek során a gyermekek képzelete „épül, gazdagodik, miközben átveszik, megismerik a nemzet és az emberiség közös kultúrkincsének örökbecsű remekműveit.”³ Belenőnek nemzeti hagyományainkba, megismerik nemzeti értékeinket. A versek, mesék a gyerekek esztétikai, érzelmi, erkölcsi, szociális, értelmi és anyanyelvi fejlődésére, épülésére szolgálnak.

Az **esztétikai nevelés** célja „a gyerekek szép iránti fogékonyságának felébresztése, a szép élvezésének és a szép kifejezése képességének megalapozása, a gyermekek esztétikai érzelmeinek gazdagítása a gyermekirodalom művészi hatásaival.”⁴ Sok szép mese és vers hallgatása felkelti a gyerekek érdeklődését.

Az **érzelmi nevelés** feladata a már meglévő érzelmek elmélyítése és új érzelmek kialakítása. „A mese hőisével együtt élő gyermekben kifejlődik a beleérző, beleélő képesség, az empátia. Az azonosulási folyamat, az irodalom hallgatása közben kialakuló belső képek segítségével formálhatjuk a gyermekek esztétikai, erkölcsi és közösségi érzelmeit. A művészi gyermekirodalmi alkotások az élmények, érzelmek egész skáláját hívják életre: a csodálkozást, a lelkesedést, a derűt, az örömet, a boldogságot stb.”⁵

Az **erkölcsi magatartás** formálásában nagy segítséget adnak a gyermekirodalmi alkotások. A mesékben a hősök egyértelműen a pozitív vagy a negatív oldalon állnak, egymástól élesen elkülönülnek. A gyermek „nem is annyira jó és rossz között választ, hanem inkább annak alapján, hogy ki kelt benne rokonszenvet vagy ellenszenvet. Minél egyszerűbb és érthetőbb a jó hős, annál könnyebb azonosulnia vele, és annál könnyebb elutasítania a rosszat”.⁶ Mesehallgatás után a gyermeknek állást kell foglalnia a pozitív tulajdonsággal rendelkező hős mellett, és el kell utasítania a negatív szereplőket. Az így keltett erkölcsi érzelmek alakítják ki a gyermekben az igazság, becsületesség, szerénység,

³ Bocsák Veronika, Benkő Zsuzsanna, Hölgyesi Gábor, Olvass nekem! (Trezor Kiadó, 1995) 9. o.

⁴ Dankó Ervinné dr., Irodalmi nevelés az óvodában (Okker kiadó, 2004) 71. o.

⁵ Dankó Ervinné dr., Irodalmi nevelés az óvodában (Okker kiadó, 2004) 72. o.

⁶ Bruno Bettelheim, A mese bűvölete (Corvina kiadó, 1976) 15. o.

bátorság stb. felé fordulást, és ennek segítségével mond nemet az irigységre, gyávaságra, hazugságra, butaságra stb.

Szociális nevelés alatt a gyermeki összetartozás, a közösségi érzelmek formálását értjük. A közös mesehallgatás, versmondás, mondókázás örömteli esemény, mely segíti a gyermekek kapcsolatteremtését. Egyes mesék mondanivalójukkal is vonzóvá teszik a gyerekek számára az összetartozást.

Az **értelmi képességek fejlesztésében** fontos szerepe van az irodalmi nevelésnek. Az irodalom fejleszti a gyerekek önkéntelen és szándékos figyelmét. A megfelelő motiváció megragadja a gyermek önkéntelen figyelmét, mely „óvodapedagógus szuggesztív bemutatása révén elmélyül, és lassan átadja helyét a szándékos figyelemnek.”⁷ A mese többszöri meghallgatása elmélyíti a gyerekek érdeklődését.

A cselekményben gazdag, fordulatos mesék és a versek gondolatmenete segítik a gyerekek képszerű és logikus gondolkodását. Alapvető gondolkodásműveleteket sajátít el tudat alatt, amikor mesehallgatás közben „összehasonlít, analizál, szintetizál, ítéleteket alkot, következtet, általánosít”.⁸ A mesék alakítják a gyermek idő- és térszemléletét, amikor érzékelik az időtartamot, az idő múlását, rövidebb-hosszabb időegységet, a távolságot, irányt, nagyságot stb. Az óvodáskorúak emlékezetének tartósságát, a felidézés képességét is fejleszti a mese-, versehallgatás. Fejlődik a reprodukív (megjegyzi a mese elemeit)- és produktív (kiegészíti azt, ami hiányzik) fantázia. Az irodalmi tevékenység elősegíti a belső képek, képzelet kialakulását.

Az **anyanyelvi nevelés**, a beszéd- és a kommunikációs képességek fejlesztése az irodalmi nevelés egyik fő feladata. A mese, a vers nyelvezete beépül a gyermek szókincsébe, gazdagítja, példázza a nyelvtanilag helyes beszédet. Ezáltal fejlődik a vizuális- és verbális memória, tiszta hangképzés alakul ki, a gyerekek beszédébe beépül a mondatfonetikai eszközök és a nem verbális eszközök használata.

A gyermekirodalom a gyermek számára heurisztikus (örömforrás) élményt jelent. Elaboráló hatású (oldja a feszültséget és a szorongást), élni tanítja a gyermeket, viselkedési mintákat közvetít. Elősegíti az irodalmi szocializációt, szövegértő emberré, olvasóvá nevel. Fejleszti a belső képteremtést, fantáziát. Segíti az anyanyelvi nevelést, és fejlődik a beszédészlelés, beszédértés, beszédaktivitás. Segít a kommunikációs készségek elsajátításában. Fejleszti a metanyelvi-tudatosságot gesztusok, testtartás, szemjáték, vokális

⁷ Dankó Ervinné dr., Irodalmi nevelés az óvodában (Okker kiadó, 2004) 79. o.

⁸ Dankó Ervinné dr., Irodalmi nevelés az óvodában (Okker kiadó, 2004) 80. o.

jelek, stb. használatával. Fejleszti a verbális és vizuális memóriát, az aktív és passzív szókinccset. Tiszteletet ébreszt a teremtés iránt. Segíti a gyermeket értő olvasóvá nevelni. Segít ellenállni a kommersz piacnak, hogy értékeset tudjon választani.

A gyermekirodalom több mint alkalmazott irodalom: a gyermeki lélek fejlődését segíti elő, így az ismeretszerzés sajátos útja, a gyermek érzelmi megismerés révén szerez benyomásokat a világról.

A mesevilág autonóm világ, ami egyszerre leképezése az ember vágyainak, de leképezése a valóságnak is. A világ működésének ideális állapota, melyben mindennek oka, célja van, és megvalósulhat a „rend”. Ide száműzhető minden félelem és szorongás, mely ezerféle alakban jelenik meg, de ezek legyőzhetőek és elpusztíthatók.

„A kisgyerek, miután eljutott az érzelmeknek arra a fejlődési fokára, ahol már más emberek sorsa is érdekli őt, a mesében ismerkedik meg a másokért való aggodalom, az örvendező együttérzés érzelmeivel, az igazságosság, a bátorság, a hűség fogalmával, az elnyomó erőszak elleni gyűlölettel, és megszerzi magának azt az optimizmust, melyre a gonosz hatalmak elleni küzdelemben majdan szüksége lesz.

Mindazt, amit még fejletlen értelmével és tapasztalatok híján nem képes felfogni, a mese – a képzelet segítségével, érzelmein keresztül – megközelíthetővé, felfoghatóvá teszi számára, segítséget nyújtva érzelmi életének pozitív tartalmakkal való gyarapításához, ilyenformán irányítva őt a humánus ösvényére”⁹

⁹ Petrolay Margit: Könyv a meséről, 1996, 6. o.

A gyermeki világkép és a mesei motívumok párhuzamai

„A gyermek gyakran érzi életét kuszának, és ezért különösen rá van szorulva arra, hogy megértse, mi a helye ebben a bonyolult világban, ahol neki valahogy boldogulnia kell. Segíteni kell neki, hogy összefüggéseket találjon és eligazodjon érzései labirintusában. Segítség kell ahhoz is, hogy rendet teremthessen lelki háztartásában, majd erre támaszkodva egész életében. Szüksége van továbbá - és ezt manapság aligha kell külön hangsúlyozni – erkölcsi nevelésre, amely finom eszközökkel, mindig csak burkoltan jelzi számára az erkölcsös viselkedés előnyeit.”¹⁰ A mesék tökéletesen alkalmasak arra, hogy a gyermek megtalálja a választ azokra a problémákra, amelyek foglalkoztatják. A mesék a gyermek énjéhez szólnak, bátorítják, így segítik fejlődésében, és oldják a tudatalatti feszültségeket. „A mese tanítja meg a gyermeket arra, hogyan fedezze fel identitását, hogyan találja meg a helyét az életben.”¹¹ A mese „mindig a gyermek valóságos lelki és érzelmi színvonalán fejt ki hatását. Úgy tud beszélni a súlyos belső feszültségekről, hogy a gyermek öntudatlanul is megérti”¹². „Az életben a súlyos nehézségeket nem lehet elkerülni, hanem küzdeni kell ellenük, és ez a harc elválaszthatatlanul hozzátartozik az emberi léthez – de ha az ember nem hátrál meg, hanem kitartóan szembeszáll a váratlan és gyakran igazságtalan megpróbáltatásokkal, túljuthat minden akadályon, és végül győztesen kerülhet ki a harcból.”¹³ Ezt a mondanivalót közvetítik a mesék, és a gyermekkel pedig szimbolikus formában lehet a legjobban közölni, hogyan birkózzon meg ezekkel a nehézségekkel, hogyan juthat el biztonságosan a felnőttkorba. Míg a mesében külön testesül meg a jó és a rossz egy-egy szereplőben, addig az életben együtt van jelen mindkettő minden emberben. Ez a kettősség hordozza azt az erkölcsi problémát, melynek megoldásáért küzdeni kell.

„A mesében, akárcsak az életben, nem a büntetés vagy az attól való félelem riasztja el leghathatósabban az embert a bűntől, hanem az a meggyőződés, hogy nem éri meg. Ezért húzza a rossz a mesében mindig a rövidebbet. Nem is a jó végső győzelme fejleszti az erkölcsi tudatot, hanem a hős személyes vonzereje, azé a hősé, akinek sorsával és küzdelmeivel a gyermek mindvégig azonosul.”¹⁴

A mese tehát nemcsak szórakozást nyújt a gyermeknek, hanem fejleszti önismeretét, és

¹⁰ Bruno Bettelheim, A mese bűvölete (Corvina kiadó, 1976) 11. o.

¹¹ Bocsák Veronika, Benkő Zsuzsanna, Hölgyesi Gábor, Olvass nekem! (Trezor Kiadó, 1995) 10. o.

¹² Bruno Bettelheim, A mese bűvölete (Corvina kiadó, 1976) 12. o.

¹³ Bruno Bettelheim, A mese bűvölete (Corvina kiadó, 1976) 13. o.

¹⁴ Bruno Bettelheim, A mese bűvölete (Corvina kiadó, 1976) 14. o.

elősegíti személyiségének fejlődését. A mese „mindig a gyermek érzelmi alaphelyzetéből indul ki, megmutatja neki, merre kell mennie, és hogyan juthat el oda. Ám a mese ezt mindig burkoltan teszi, fantáziaanyag formájában és képek segítségével, amelyeket a gyermek kedve szerint használhat fel, és amelyek megkönnyítik a számára lényeges dolgok megértését.”¹⁵

4-5 éves korban kialakul egy sajátos viselkedésmód, mellyel a gyermek a mesét hallgatja. A gyermek ilyenkor kilép a valóságból, és belép egy rendkívüli, különös, csodálatos világba, másik tudatszintre lép. Ez a *szimultán kettős tudat*, mellyel a gyermek hallgatja a mesét nem zárja ki sem a valóságot, sem a mese világát. Beleéli magát egy másik világba, ugyanakkor állandóan és megingathatatlanul jelen van a valóságos helyzete. Ez főleg a nagyóvodásokra jellemző, a kisebbek még nem választják szét ennyire egyértelműen a két világot. „A kettős tudat önmagában is vonzó, izgalmas közeg, örömforrás: feszültséghordozó, feszültségteremtő és feszültségelvezető.”¹⁶

A gyermek lelki fejlődésének vannak bizonyos gondolati, indulati, szemléleti vonásai, melyek megfelelnek a népmesék bizonyos szerkezeti elemeinek, fordulatainak, illetve motívumainak:

Minden minden lehet: Sok mesében előfordul az átváltozás, a békából királyfi lesz, a boszorkányból kutya, s ez a mesehős problémáinak megoldásában jelentős tényező. „A kisgyermek játékát kettős tudattal éli át, játékában, gondolkodásában minden minden lehet”¹⁷. Az átváltozás motívuma feloldja benne a gyengeség-érzését és az ebből adódó feszültséget.

Ellentétek preferenciája: A kisgyermeknek „sokáig nincs viszonyítási mércéje a dolgok arányairól. Mindent önmagához viszonyít”.¹⁸ Csak a feltűnően eltérőt tudja egymástól megkülönböztetni. A mesékben az ellentétek motívuma, a szélsőségesen ellentétes meseelemek segítik a gyermeket abban, hogy egy tulajdonságot meg tudjon ragadni, el tudjon képzelni.

¹⁵ Bruno Bettelheim, A mese bűvölete (Corvina kiadó, 1976) 126. o.

¹⁶ Mérei Ferenc – V. Binét Ágnes, Gyermeklélektan (Medicina könyvkiadó, 2006) 240. o.

¹⁷ Dankó Ervinné dr., Irodalmi nevelés az óvodában (Okker kiadó, 2004) 51. o.

¹⁸ Mérei Ferenc – V. Binét Ágnes, Gyermeklélektan (Medicina könyvkiadó, 2006) 241-242. o.

Az ismétlés folyamatosságát és biztonságot ad. A legtöbb mese szerkezetében, stílusában vannak ismétlések. „Az epizódok visszatérése, a szóbeli fordulatokkal való újratálalkozás, éppen úgy, mint a játékban, itt is örömforrás.”¹⁹ A mesei ismétlések megkönnyítik a gyermek számára a cselekmény követését és az átélés folyamatosságát. A gyermek számára a mese biztonságos közeg, mert az ismétlődő epizódok, beszédfordulatok révén anticipálja az események megnyugtató alakulását, miközben az ismerős meseelemek váltakozásával éli át a feszültség és feloldódás hullámzását.

Veszély-megmenekülés motívuma: Gyakori motívum a mesékben a veszély és a veszélyből való megmenekülés és ez jellegzetes sémája a gyermeki képzeletnek is. „A tehetetlenség érzését, a veszéllyel indokolt frusztrációt próbálja a fantázia abban a kompromisszumban feloldani, hogy „veszélybe kerülök, mégis megmenekülök”. Az erre rárimelő mesemotívum a gyermeki képzelet anyanyelvén beszél.”²⁰

Kompenzálás, avagy a mesék elégtétel-motívuma: A gyermeki képzelet kompenzálja az életkorból, egzisztenciális helyzetből adódó hátrányokat. A gyermek „kiszolgáltatottságából fakadó hátrányait, a kiszorítottság érzését gyakran ellensúlyozza a nagyozolás, a nagyotmondás, a dicsekvés — amely általában képzeleti képekben és szavakban nyilvánul meg.”²¹ „A gyermek fontosnak, érdekesnek, hatalmasnak mutatja magát, így ellensúlyozza, kompenzálja kicsiségét, függő helyzetét”²², ugyanúgy, ahogy a mesében is elégtételt nyer a kiszorított pozíciójából induló főhős (a legkisebb fiú viszi a legtöbbre, a mostohalányt veszi feleségül a királyfi).

A vágyteljesítés dinamikája: A mese optimista világképe és a gyermeki vágyak párhuzamba állíthatók, mivel egyik sem korlátozott az idő, a tér, a természeti törvények által, hogy a vágyak beteljesedhessenek. „A mesével ismerkedő gyerek még nem kényszerül olyan általános elhárításra, amely megtizedeli a vágyakat. Viselkedéséből még nincsenek kiszűrve kívánságok pusztán azért, mert irreálisak. A játék korlátlan lehetőséget ad teljesítésükre.”²³ „A mese ontja magából az azonosítási lehetőségeket. Sokféle helyzetet kínál, amelyben a gyerek áttételesen követheti vágyait. A vágyteljesítés dinamikája révén

¹⁹ Mérei Ferenc – V. Binét Ágnes, *Gyermeklélektan* (Medicina könyvkiadó, 2006) 242. o.

²⁰ Mérei Ferenc – V. Binét Ágnes, *Gyermeklélektan* (Medicina könyvkiadó, 2006) 244. o.

²¹ Dankó Ervinné dr., *Irodalmi nevelés az óvodában* (Okker kiadó, 2004) 52. o.

²² Mérei Ferenc – V. Binét Ágnes, *Gyermeklélektan* (Medicina könyvkiadó, 2006) 245. o.

²³ Mérei Ferenc – V. Binét Ágnes, *Gyermeklélektan* (Medicina könyvkiadó, 2006) 246. o.

érzi magát ugyanolyan otthonosan a mesében, mint a játékban, s később majd az ábrázolásban — a képzeletnek e három kitüntetett közegében.”²⁴

A mesében és a játékban is a minden minden lehet, a metamorfózis²⁵ szabad lehetősége és a vágyteljesítés logikája mindkettőben megfigyelhető azonos funkcióval.

A mese csodájának, természetes optimizmusának megkérdőjelezetlen elfogadása a gyermek mágikus világképével magyarázható, melynek összetevői az antropomorfizmus, animizmus, az artificializmus, finalizmus, a mágikus gondolkodás.

A felsorolt párhuzamok igazolják: „A mese tulajdonképpen a gyermek szemével nézett világ.”²⁶

²⁴ Mérei Ferenc – V. Binét Ágnes, Gyermeklélektan (Medicina könyvkiadó, 2006) 247. o.

²⁵ Átváltozás

²⁶ Komáromi Gabriella, Gyermekirodalom (Helikon kiadó, 1999) 11. o.

Meseválasztás

Az óvodában az irodalmi nevelés során a gyerekek a különböző korcsoportoknak megfelelő mesékkel és versekkel ismerkednek meg.

Az óvodapedagógus lehetősége a meseválasztás, melyet ügyesen felhasználva nemcsak a gyerekek képességeinek fejlődését segítheti elő, de örömforrást is nyújt.

A korcsoporton kívül más szempontokat is figyelembe vehet az óvodapedagógus a mese kiválasztásakor: évszaknak, napszaknak, ünnepeknek megfelelő mesét mond vagy az óvodai élet aktuális témájának megfelelőt, de ötletet meríthet egy közös élményből is, mely a gyerekeket foglalkoztatja.

Meseválasztás a különböző korcsoportokban

A meseválasztásnak igazodnia kell a gyermekcsoportok életkorához, összetételéhez. Az, hogy egy gyermeknek az adott életkorban melyik a legmegfelelőbb, legfontosabb mese, attól függ, hogy hol tart a fejlődésben, hogy éppen milyen problémák foglalkoztatják. Fontos, hogy a nyelvi-stilisztikai eszközök ne haladják meg gondolkodásának és beszédképességének fejlettségét, szókincsét.

Kiscsoport:

„A 3–4 éves gyermek megismerő tevékenységében még jelentős a nyelvi információkkal kísért mozgásos megtapasztalás. Gondolkodása cselekvéshez kötött, a térbeli viszonyok és az időmeghatározások használatában még bizonytalan. Emlékezete verbalizálódik, de továbbra is cselekvésbe ágyazott. Szókincsének terjedelmi korlátai még nehezítik a bonyolultabb és hosszabb terjedelmű mesék megértését, élvezését. Az egyszerű szerkesztésű, ismétlődő szövegrészeket tartalmazó lánc-, halmozó- és mondókamesék, valamint a rövidebb többfázisú állat- és novellamesék állnak a legközelebb hozzá. Ebben az életkorban az érdeklődést ébren tartó, fokozó szavak, szófordulatok, a ritmikus ismétlődések, a tö-, bővített és mellérendelő mondatok, a párbeszéd a legfőbb jellemzői és kívánalmi a meseválasztásnak. A mesék témája akkor kelti fel az érdeklődését, ha ezek közvetlen környezetéről és az állatvilágról szólnak.”²⁷ 12-14 új mesét ismertetünk meg a kicsikkel egy nevelési év során.

²⁷Tancz Tünde: Népmesék az óvodai anyanyelvi-kommunikációs nevelésben (<http://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=161>)

Középső csoport:

„A 4–5 éves kor körüli fejlődési szakaszban erősödik a gyermekben az oksági összefüggések keresésének az igénye. A gondolkodási műveletek megjelennek a beszédében is. A „mi ez?” korszakot felváltja a „miért?” („hogyan?”, „honnan?”) korszak. A gyermek figyelemterjedelme bővül, figyelemkoncentrációja erősödik, kialakul a szándékos emlékezet. Tökéletesedik a verbális emlékezés, de a közvetlen szemlélethez kötődés még nem tűnik el. A gyermek beszédében az igék és a főnevek mellett megjelennek a melléknevek, a határozószók, a módosítószók és a kötőszók, de a relációs szókészlet használatában még bizonytalan. Mondatalkotására továbbra is az egyszerű, tő- és bővített mondatok és a mellérendelő mondatok használata a jellemző, de a gondolkodás fejlődésével párhuzamosan már fokozatosan megjelennek az egyszerűbb alárendelő mondatok is. A gyermekek érdeklődésének megfelelően ebben az életkorban a többfázisú, terjedelmesebb állatmesék, a novellisztikus-realisztikus mesék és a novellisztikus tündérmesék csoportjaiból válogathatunk.”²⁸ Szeretik és megértik a rövidebb csodás elemet tartalmazó tündérmeséket. Feszült figyelemmel hallgatják, és a csoda kezd élménnyé válni számukra. Ebben a korban érnek meg a gyerekek arra, hogy képzeletükben a mesék áttekinthető kerek egész történetet alkossanak. Játékukban megjelenik a mese története, bábozása, mondókák. Önállóan kezdik mondogatni az ismert szövegeket. A 4-5 éves gyerekek egy nevelési év során 10-14 új mesét ismerjenek meg, ezen kívül ismételtük a már ismert meséket is.

Nagycsoport:

„Az 5–7 éves korú gyermek lázasan kutatja a jelenségek okait. Ismeretei bővülnek, és ezek rendszerezése az elvont gondolkodás felé halad. A verbális és a produktív képzelete tovább fejlődik. Már kiforrott a külső és a belső beszéd, a nyelvi gondolkodás. Beszédészlelése, beszédmegértése, beszédprodukciója egyre jobban közelít az iskolai elvárásokhoz. Szókincsében minden szófaj kialakult. Ez az életkor a mesehallgatás és a mesetudat formálódásának legszenzitívebb időszaka. A gyermek számára az igazi élményt a terjedelmesebb, cselekményes novellisztikus mesék és a bonyolult elágazásokat

²⁸ Tancz Tünde: Népmesék az óvodai anyanyelvi-kommunikációs nevelésben (<http://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=161>)

tartalmazó tündérmesék jelentik.”²⁹ A mese jellegzetes nyelvezete segíti a beleélést. A szövegmondás ritmusa, az ismétléses alliterációk, verses betétek, kérdés-felelet sorok adják a mesék jó hangulatát (pl.: „Jótett helyébe jót várj”, „telt, múlt az idő”, „mit volt mit tenni”). A találós kérdések, a rejtvény, a kitalálás az intellektuális öröm első lépéseit jelentik. Az 5-6-7 éves gyermek minden idegszálával a jelenben él, ezért olyan színesek, élesek, emlékeztetők az érzéki benyomások. Ebben a korban már mesélhetünk hosszabb, folytatásos meséket is, ezek fejlesztik a gyermek fantáziáját, emlékezetét. A gyerekek képzelete már nagyon gazdag, ennek fejlesztésére nagyon jó feladat, ha egy elkezdett mesét a gyermek a saját képzelete segítségével fejez be. Az ismert meséket bábozással, dramatizálással előadhatják. Nagycsoportban 15-20 új mesét ismerjenek meg a gyerekek.

Vegyes csoport:

Vegyes korosztályú csoportban a különböző életkorú gyermekek meseigényét úgy kell figyelembe venni, hogy elsősorban a kicsikhez alkalmazkodunk. Olyan mesét kell választanunk, amit a legkisebb is megért, de a legnagyobbat is leköti.

²⁹ Tancz Tünde: Népmesék az óvodai anyanyelvi-kommunikációs nevelésben (<http://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=161>)

Fésűs Éva

Fésűs Éva 1926-ban született Cegléden. Szüleivel 1929-től Kiskunhalason éltek, ahol elkezdte az elemi iskolát. 1939-ben költöztek Vácra, ahol a Karolina egyházi iskolába járt. Édesapja, Fésűs György a váci közjegyző volt, édesanyja Füle Piroska. A polgári után kereskedelmi középiskolában tanult tovább, és itt érettségizett. 1945-től Vácott drogériában

volt segéd. 1947 után Pesten gyors- és gépírói tanulmányokat folytatott. Később gyors- és gépíróként dolgozott. 1950-ben házasodott össze Temesi Lajossal Kaposváron. Itt született három gyermeke, itt dolgozott, alkotott, 2004-ben a város Díszpolgárává avatták, s a mai napig itt él. 12 unokája és (egyelőre) 2 dédunokája született.

Meseírói pályafutása rádiójátékokkal kezdődött az 1950-es évek elején. A Magyar Rádió állandó külső munkatársaként 1958-tól mintegy 20 éven keresztül rendszeresen dolgozott a Gyermekrádiónak. Meséinek, mesejátékainak verseit, dalszövegeit is ő írta. 1969-től dolgozott a Magyar Televízióknak is. Ezek a munkák alapvetően a már elkészült mesék filmre vitelét jelentették. A rádiós munka megszűnése után elhatározta, hogy a hangjátékokat leírja. Így születtek meg a mesekönyvek, meseregények, melyek munkáit maradandóvá tették.

Több évtizedes gyermekirodalmi munkássága elismerésül Fésűs Éva számos kitüntetésben részesült a közelmúltban. Többek között az IBBY-díj, a Kaposvár Díszpolgára cím, a Köztársasági Érdemrend Tiszti Keresztje és a PRIMA-Díj árulkodnak gazdag életművéről, mely magában foglal 18 mesekönyvet, 353 rádiós műsort, 28 mesejátékot.

„... bizonyosságot nyert, hogy jól döntöttem, amikor egyik hivatásomul a meseírást választottam. Olyan meseírást, ami nem valamiféle hobby, hanem minden játékos szépsége, tarkasága mellett fontos nevelési eszköz, és része lehet a gyermekirodalomnak.

Amit csak szívvel-lélekkel lehet vállalni.” — mondta az író 2004-ben, Díszpolgári köszönő beszédében.

„A meseírás egy misszió is a gyermeki lélek megmentéséért. Azon, hogy most mit kap a gyermek, a jövő múlik, a jövő nemzedékének sorsa és életminősége.”³⁰ „Óriási a felelősség, hogy milyen meséken nőnek fel! Vigyázzunk rájuk jobban, mert ha mindenütt az lesz a jelszó, hogy „szemesnek áll a világ”, vagy „aki bírja, marja”, akkor belőlük sohasem lesznek igazi, boldogságra alkalmas emberek. Minden gyerekkorban kezdődik.”³¹

„Fésűs Éva már javában írta meséit, amikor rádöbbsent arra, hogy milyen nagy felelősség a gyerekekhez szólni. Ám ha az ember csak egyetlen talentumot is kapott Istentől, azt nem áthatja el. Kivirágzott hát a *Jószagú rét*, forgott a *Mesevár*, a rádiós szerkesztők, *Derera Éva* és *Molnár Magda* pedig húsz éven át várták a folytatást havonta, olykor hetente. Örültek a kaposvári szerző írásainak, pedig tudták róla, hogy gyakorló katolikus. Fésűs Éva akkor is úgy érezte: tenyerén hordja a Jóisten. Kíélhette benne rejlő íráskészségét, és elvonulhatott kedvenc nyúlhősei közé.”³²

Fésűs Éva meséi a műmesék és a népmesei hagyományok legjobb ötvözei. Hősei szeretetreméltóak, ügyesek, furfangosak, történetei meghatóak és tanulságosak. Ő „a kicsik, a sete-suta őzikék, névtelen ezüsthedűsök” igazában hisz, „és azokéban, akik végig szürke nyuszikák maradnak, sok galibát csinálnak, de okulnak és igyekeznek mindent jóvátenni, miközben példát mutatnak szeretetből és barátságból.”³³ Meséivel alapvető erkölcsi igazságokat közvetít a gyerekeknek. A jóért, a boldogságért küzdeni kell. „A jó nem magától győzedelmeskedik, azért tenni kell. A boldogság nem röpül csak úgy a szívünkbe. Nem tétlenkedhetünk. A jóért való küzdelmünket nem adhatjuk fel.”³⁴

³⁰ Fésűs Éva

³¹ Fésűs Éva, Díszpolgári köszönő beszéd, Kaposvár, 2004

³² <http://ujember.katolikus.hu/Archivum/2004.02.22/0601.html>

³³ Fésűs Éva, Díszpolgári köszönő beszéd, Kaposvár, 2004.

³⁴ <http://www.aranymag.hu/FesusEva/eletrajz/ujember061210.htm>

Meseelemzés

Ahhoz, hogy értékeket közvetítő, a korcsoportnak megfelelő mesét válasszunk, nagyon hasznos meseelemzést végezni. A meseelemzésből kiindulva állapíthatjuk meg, hogy a mese milyen korú gyermekeket fejleszt igazán, és kiknek jelenthet valóságos esztétikai élményt, tehát recepcióesztétikai szempontokból közelítünk a kiválasztandó történethez. Az elemzésre alapozva megfogalmazhatjuk nevelési feladatunkat, megválaszthatjuk az irodalmi tevékenységhez kapcsolódó módszereket, megtervezhetjük az óvodapedagógusi bemutatás verbális és nonverbális eszközeit. Ezek segítségével tudjuk a gyerekeket irodalomhallgatásra motiválni. A meséket tartalmi és formai szempontból elemezzük.

A fogfájós nyuszi ³⁵c. mese elemzése:

A fogfájós nyuszi c. mese már a legkisebb óvodások számára is könnyen érthető. Típusa, rövidsége, egyszerű szókinccse, egyértelmű értékrendje, egyszerű szerkezete miatt kiscsoportosoknak választanám. A mese feszültséget teremt és old fel, s így a jóleső megkönnyebbülés érzésével tölti el hallgatóit. A feszültségoldás pedig olyan jól sikerült, hogy azon a gyerekek jót nevethetnek.

A mese típusa állatmese. Egy nyuszinak megfájdul a foga (expozíció). A mókus azt tanácsolja, hogy keresse fel az erdőben harkály doktort, ő majd kihúzza. A nyuszi félve indul az erdőbe, ahol találkozik a rókával (bonyodalom). A ravasz róka felajánlja a segítségét. Egy indát ráköt a fogára, és azt mondja a nyuszinak, hogy azzal fogja kihúzni a fogát, és nem fog fájni (a cselekmény kibontakozása). Valójában pedig az indánál fogva elvezeti a nyuszit a rókalyukhoz, ahol az éhes rókakölykök várják a finom nyúlhúst. Már majdnem

³⁵ Fésűs Éva, Az ezüsthagedű (Szent István Társulat, 1987) 9. o.
Az illusztráció forrása: Az ezüsthagedű c. kötet, Csomor Katalin rajza

célhoz érnek (tetőpont), de az egyik rókafi elkiáltja magát: „Hozza a papa a pecsenyét!” Erre a nyuszi úgy megijed, hogy hátrarántja a fejét, így kiesik a foga és elszalad (megoldás). A róka pedig a nagy lendülettől begurul az árokba.

A mese rávilágít arra, hogy a gyávaság és a hiszeékenység olyan rossz tulajdonságok, melyektől jobb magunkat távol tartani, ugyanis ha elhamarkodva engedünk nekik és a könnyebb utat választjuk, még nagyobb galibába keveredhetünk. A mese másrészt bátorságot ad a gyerekeknek, hogy ne féljenek a fogak kiesésétől és a fogak gyógyításától. Óvodáskor végén elindul a tejfogak kiesése, és ez sok gyermeket aggodalommal tölthet el. A fogfájós nyuszi története segíthet abban, hogy a gyerekek jó kedvűen, bátran közelítsenek ehhez a kérdéshez.

A mese pozitív hőse a nyuszi, aki megmenekül a róka karmaiból. Ártatlan kis nyuszi ő, aki fél a fájdalomtól. Mivel a „gyáva nyúl” kifejezés közmondás, ezt a rossz tulajdonságot nem is róhatjuk fel neki. Sajnos ő annyira gyáva, hogy addig húzza-halogatja a foghúzást, amíg csak lehet. Inkább hisz a rókának, mint sem hogy a harkálydoktorhoz menjen. A mese végén úgy megijed, hogy a legbátrabb tettet hajtja végre: hátrarántja a fejét, így kiesik a foga, és elszalad. Pozitív hős, hiszen félelmében együtt tudunk érezni vele, és drukkolunk, hogy még idejében észhez térjen.

Pozitív szereplő rajta kívül a mókuska, aki jó tanácsot ad a nyuszinak, és harkály doktor, aki konkrétan nem jelenik meg a mesében, csak messziről halljuk a kopácsolását. Ő a jótévő, gyógyító doktor, akitől nem kell félni.

Negatív szereplők a rókák. Bár a „ravasz róka” is állandósult szókapcsolat, ravaszságát sosem nézzük el nekik, általában negatív szereplőként tűnnek fel a mesékben. A róka papa hazugsággal, csellel próbálja a nyuszt a rókalyukhoz csalogatni, ez teszi ellenszenvessé. A legéhesebb rókafi türelmetlenségével és nagyszájúságával elárulja a szándékukat, és elijeszti az ebédet.

A gyerekek könnyen tudnak azonosulni a nyuszival, együtt éreznek vele, a mese végén pedig megkönnyebbülve nevetnek a pórul járt ravaszdin. Könnyen állást foglalnak a mese pozitív értékrendje mellett, melyben az ártatlanság áll szemben a hazug ravaszsággal. A legkisebb óvodásoknak is érthető e két oldal.

A mese világlképében az állatok egy szinten állnak, minden állat egyenrangú.

A mese műfaja epikus jellegű prózai alkotás. A cselekmény egy szálon fut, időben és térben előrehaladó. A cselekmény ideje egy nyári nap, amikor a nyuszi káposztatorzsát evett. A cselekmény tere a mező és az erdő.

A mese rövid terjedelmű, egyszerű szókincsű, kevés költői képpel. Leginkább tö-, bővített és mellérendelő mondatok vannak benne, és csak néhány alárendelő összetett mondat. Nyelvi, stilisztikai eszközök a mesében:

Indulatszavak: Ó,ó!; Ide süss; Úgy ám; No; Így ni!

Rokon értelmű szavak: róka, ravaszdi, Róka bácsi, ravasz róka; nyuszi, nyulacska, füles öcsém

Tréfás, érzékletes kifejezés: „Lekonyult a nyuszi füle bánatában”; „Sárgarépás jó napot!”

Szólás: „Inába szállt a bátorsága”; **állandó jelző** „ravasz róka”

Megszemélyesítés: „Gyógyfüvecskék kínálták magukat”; „vadvirágok legyezgették”

Metafora: „Gyöngye nyúlhús”

Gyermeklélektani és mesei párhuzamok:

Ellentétek preferenciája: az ártatlan, gyenge nyuszi szöges ellentétben áll a ravasz, erős rókával.

Veszély-megmenekülés: a nyuszi élete kerül veszélybe és a feszültség az utolsó pillanatig nő. A nyuszi épp hogy megmenekül.

Kompenzálás: a mese végén a róka igencsak pórul jár, hiszen bebukfencezik a jeges patakba, és az erdei állatok mind rajta nevetnek.

Vágyteljesítés dinamikája: a „jó” vidáman elmenekül, a „rossz” pórul jár

Toppantó királykisasszony ³⁶c. mese elemzése:

Ezt a mesét 4-5 éveseknek választanám. Ők már elég érettek egy ilyen realiztikus novellameséhez. A mesében megjelenő tulajdonságok - mérges, haragos, szelíd - számukra elég kézzelfoghatóak, érthetőek, megértik a mesében lévő ok-okozati összefüggéseket. Hogy miért lett elege a királynak, miért nem akarta senki jutalmul a királykisasszony kezét, miért tetszett meg a királykisasszonynak Csiriz Berci, miért nem vette le a királykisasszony lábáról a cipőt Csiriz Berci, miért szelídült meg végül a királykisasszony és miért szeretett bele mégis Csiriz Berci a királykisasszonyba, stb.

Az elemzés során kiderül, hogy ez egy viszonylag egyszerű szerkezetű mese, mondanivalója könnyen megérthető.

Toppantó királykisasszonynak olyan haragos természete volt, hogy napi egy aranycipőt elszaggatott, annyit toporzékolt (expoziáció). A király — mert fogytán volt az arany a kincseskamrában — kihirdeti, hogy annak adja leánya kezét, aki olyan cipőt készít, amit a királykisasszony nem tud elszaggatni (bonyodalom). Senki sem jelentkezett, ezért a király fele országát ígerte oda. Így már sokan próbálkoztak, de csak a suszterinasnak, a jóképű Csiriz Bercinek sikerült olyan cipőt varnia, amit a királykisasszony nem tudott elnyúni (a cselekmény kibontakozása). De még toppantani sem tudott benne, ugyanis a cipő sündisznó tüskés bőrével volt bélelve. Szúrta a lábát a cipő, de a suszterinas nem volt hajlandó levenni. A királykisasszony megfenyegeti Csiriz Bercit, hogy „leütteti a fejét”, ha nem veszi le a lábáról a cipőt (tetőpont). Kis idő után a Toppantó királykisasszony kénytelen volt megszélidülni (megoldás). A suszterinas és a királykisasszony egymásba

³⁶ Fésűs Éva, Az ezüsthagedű (Szent István Társulat, 1987) 197. o.
Az illusztráció forrása: Az ezüsthagedű c. kötet, Csomor Katalin rajza

szerettek, a cipőt pedig egy kirakatba tették, hogy elvegye a toporzékolástól a lányok kedvét.

A mese mondanivalója, hogy egy mérges, haragos, elégedetlen, szeszélyes természetű lányt nehéz elviselni. Kérője sem akad az ilyen lánynak, még akkor sem, ha az illető királykisasszony. Sokkal szeretetreméltóbb valaki, ha örül az élet dolgainak, vidám és szelíd.

A pozitív és negatív szereplők a mese elején egymással szemben állnak, de a mese végére a negatív hős megjavul, és átáll a pozitív oldalra. Pozitív tulajdonságú szereplők Csiriz Berci és a király. Csiriz Berci „szegény kis suszterinas”, de ügyes és leleményes. Külsőre is megnyerő, „deli, barna legény”, akin a királykisasszony szeme is megakad. Nem nagyravágyó, nem kell neki jutalmul a fél ország, csak a királykisasszony keze. A király jóindulatú és igazságos, hiszen engedi Csiriz Bercit próbálkozni. Van humora, „nagyokat mosolyog a bajusza alatt”, amikor megérti a cipő titkát.

A Toppantó királykisasszony szeszélyes, mérgelődő, hisztis. Nem egyértelműen negatív szereplő, hiszen külső tulajdonságai pozitívak: „Hetvenhét mesebeli ország királylányai között a legszebb volt Toppantó királykisasszony. Haja fényesebb a selyemnél, szeme kékebb, mint a májusi ég, és arcocskája bársonyosabb az árvácska-sziromnál.” A mese végén megszelídül. Az udvarmester igazságtalanul nem akarja beengedni Csiriz Bercit a palotába, ez a kis szerepe negatív.

Ebben a mesében nem a szereplők állnak egymással szemben, hanem a tulajdonságaik. A mese első felében lévő toporzékoló királykisasszony szemben áll a megszelídült lánnyal, akivé a mese végén válik. Csiriz Berci és a még haragos királykisasszony sem állnak egymással szemben, hiszen a királykisasszonynak megtetszik a suszterinas. Egymással szemben áll viszont a lány mérgelődése és az inas nyugodtsága, okos hetykesége, amikor ráadja a királykisasszony lábára a cipőt. A gyerekek számára tehát egyértelmű, hogy melyek a pozitív és melyek a negatív tulajdonságok.

A mese világgépe_több szintű, a suszterinas és a királykisasszony szintje felett áll a király, aki igazságot tesz. A mese műfaja epikus jellegű prózai alkotás. Cselekménye egy szálon fut. Az elbeszélés módja időben előrehaladó. A cselekmény ideje néhány nap, attól kezdve, hogy a király kihirdeti a próbát, addig, hogy a királykisasszony hozzámegy az inashoz. A cselekmény tere a királyi palota és Csiriz Berci cipész műhelye.

Nyelvi-stilisztikai eszközök a mesében:

Rokon értelmű szavak: cipő, sündisznó cipő, szúrós cipellő, topánka, tüskés lábbeli

Indulatszavak: De jaj!; Bizony; No; De úgy ám;

Ikerszavak, ismétlések: szebbnél szebb; inci-finci; kénytelen-kelletlen; egyetlenegy; kivilágos-kivirradtig

Expresszív, érzékletes, tréfás kifejezések: „Toppantó királykisasszony”; „Csiriz Berci”; „Hetvenhét mesebeli ország”; „Biz’ én”; „mosolygott nagyokat a bajusza alatt”

Megszemélyesítés: „Porzott a palota szép, piros szőnyege a lába alatt”; „A kincsesláda tartalma kezdett apadni”

Találó jelzős szerkezet: „deli, barna legényke”

Metafora: „szikrázott a két szeme”; „lángoló orcával”

Hasonlat: „Haja fényesebb a selyemnél, szeme kékebb, mint a májusi ég, arcocskája bársonyosabb az árvácskasziromnál.”; „Rámosolygott, mint a tavaszi napsugár”

Találó szóképek: „valóságos méregzsák volt”; „ronggyá toporzékolta”; „törte kicsit a fejét”; „fogta magát”; „beállított a palotába”; „mit keresel itt”; „nagyobb legények”; „mindenkinek megakadt a szeme rajta”; kötény mögött rejtőzik; „munkához látott”; „rá is csatolta a bokájára”; „égett, fáj a lába”; „abban a szempillantásban”; „póruj jártak”

Összetett mondatok:

„Jobban félt a mérges Toppantó királykisasszonytól, semhogy feleségül kívánta volna venni”; „Olyan cipőt, hogy örök életére leszokik a toporzékolásról”; „Úgy megharagszik, hogy leütteti a fejét”; „Úgy örült, hogy még a korona is ugrált a feje tetején”; „Alig húzta fel azokat a királykisasszony, mindjárt toppantani kezdett.”

Gyermeklélektani és mesei párhuzamok:

Minden minden lehet: a királykisasszony a mese végére megváltozik, megszelídül

Ellentétek preferenciája: a királykisasszony viselkedése ellentétes a suszterinaséval, a mese végére pedig a saját addigi viselkedésével is ellentétes lesz.

Ismétlés: három napon át a királykisasszony lábán van a cipő, a suszterinas napról napra visszautasítja a követelését, hogy vegye le róla.

Veszély-megmenekülés: A királykisasszony megfenyegeti Csiriz Bercit, hogy „leütteti a fejét”, de a cipész ügyes választ ad.

Kompenzálás: a „szegény kis suszterinas” furfangosabb volt minden hercegnél és vitéznél, így végül ő nyeri el a legnagyobb jutalmat, a megszelídült királykisasszony kezét, ami még a fele országnál is többet ér neki.

Vágyteljesítés dinamikája: csodás elem nincs a mesében, de a cipőn van egy csat, melyet csak a suszterinas tud kikapcsolni, és ez szükséges a győzelméhez.

Az ezüsthagedű ³⁷ c. mese elemzése:

Ezt a mesét 5-6-7 éveseknek választanám, azaz nagycsoportosoknak. Olyan tulajdonságokat jelenít meg (szerénység, gőg, hiúság), amelyeket nehezebb megérteni. Mondanivalója így magasabb szintű gondolkodást igényel. A nagycsoportosokra jellemző, hogy gondolkodásuk az elvont felé halad, számukra lesz érthető e mese tanulsága. Bő szókincese és a sok költői kép, képszerű kifejezés miatt is inkább a nagyobbaknak való.

Típusát tekintve állatmese. A tündér raktárából mindent szétoszt az állatoknak, de marad egy kis ezüsthagedű, és nem tudja, kinek adja (expozíció, bonyodalom). Annak akarja adni, aki méltó rá. A szél tanácsára próbára hívja a bogárnépet, hogy megtudja, ki érdemli meg igazán. Sok bogár önző módon magának akarja megszerezni a hagedűt, de mind ügyetlenek, önzőek, nem érdeklik meg (a cselekmény kibontakozása). A kis tücsök csak messziről nézheti a sok ügyetlenkedőt, ő nem fér hozzá a hagedűhöz, ellökik, odébb tessékelik. A tündér a nap végén csalódottan elhajtja a hagedűt (tetőpont): ha senki sem méltó hozzá, akkor inkább senkié se legyen. A tücsök este megtalálja, megjavítja, és játszani kezd rajta csak úgy, a muzsika örömeért. A tündér meghallja, és boldogan nekiadja a hagedűt (megoldás). A kis tücsök megbecsüli és szépen játszik rajta.

Mondanivalója miatt leginkább az 5-6-7 éves korosztálynak való. A jutalmat nem az érdemli, akit a birtoklási vágy, az önzőség hajt, hanem az, aki megbecsüli, akinek tiszta a szíve. A kis tücsök érdemli meg a hagedűt, aki megjavítja. Éjjel játszik rajta, amikor senki sem látja, ezzel is tudtán kívül bizonyítja, hogy nem a dicsőségért játszik. A mese végén dalában ezt meg is fogalmazza:

³⁷ Fésűs Éva, Az ezüsthagedű (Szent István Társulat, 1987) 44. o.

Az illusztráció forrása: Az ezüsthagedű c. kötet, Csomor Katalin rajza

*„Cip-cirip, cip-cirip,
ezüsthegedűcske,
merre van, hová bújt
cigányod a fűbe?*

*Cip-cirip, nem baj az,
ha őt sose látod,
csak a dal tegye még
szébbé a világot!”*

A pozitív és negatív tulajdonsággal bíró szereplők egymással szembenállása segíti a gyerekeket, hogy egyértelműen állást foglalhassanak a pozitív hős mellett. Pozitív szereplők a tücsök, a tündér és a májusi szél. A tücsök szerény, ügyes, dolgos, őszinte, tiszta szívű, nem vágyik elismerésre. Csak a zene öröméért hegedül, és hogy ezzel másoknak örömet szerezzen. A mező tündére igazságos és jóságos. A májusi szél jó tanácsot ad a tündérnek, és támogatja az igazságos döntést.

Negatív szereplők a szarvasbogár, a hőscincér, a rózsabogár és a többi ügyetlenkedő bogár, csiga, béka. A szarvasbogár gögös és ügyetlen, és azt akarja, hogy ha neki nem sikerült, másnak se sikerüljön. Ezért sértett méltóságában elkergeti a tücsköt, hogy az meg se próbálhassa a hegedülést. A hőscincér hiú, hegedülés közben inkább az érdekelte, hogy a bajusza jól áll-e. A rózsabogár a hegedűt csak megszerezni akarta magának, játszani nem tud rajta. Csak a birtoklásvágy hajtja. Az is kiderül, hogy „kövér és szép ruhás”, így könnyebben elképzelhető a gyerekeknek e jellem. A bogárnép, csiga, béka közül senki sem érdemli meg a hegedűt, egyszerűen azért, mert nem hegedülésre teremtettek, mégis mindenki magának akarja.

A mese értékrendje egyértelmű, a pozitív tulajdonságú szereplők szemben állnak a negatív szereplőkkel, nincs átmenet. A szereplők több tulajdonsággal is körül vannak írva (belső és külső jegyek), hogy egyértelmű legyen, ki melyik oldalon áll. A bogárnép egymás előtt tolakodva, mind csak magának akarta a hegedűt. Csak a tücsök volt, aki magáért a muzsikáért szerette volna.

A mese vilásképe több szintű: az erdei, mezei állatok szintje felett áll a tündér, akinek a szél segít. Műfaja epikus jellegű prózai alkotás, melybe lírai elemek is vannak szöve. (A béka rövidke verse, és a mese végén a tücsök dala) Cselekményvezetése egy szálon futó.

Az elbeszélés módja: időben előrehaladó. A cselekmény ideje: egy tavaszi éjszakától másnap éjszakáig. A cselekmény tere egy erdei rét, „rögtönzött mezei hangversenyerem”.

A mesében található nyelvi stilisztikai eszközök sokszínűsége, a bő szókincs, összetett mondatok leginkább a nagycsoportosok számára teszi élvezhetővé a mesét.

Indulatszavak: Ó, dehogy!; Azt bizony!; Mars!; Jaj!; Soha!; Uramfia!; Dehogy!

Expresszív kifejezések: „hét pettyet a katicának, fonalat a póknak, csigának a kicsi házat, méheknek a virágpör-gyűjtő kosárcákat”

Hangfestő ikerszó: „Törjön ízzé-porrá”

Hasonlat: „A tündér pedig szebben mosolygott, mint a csillagok”

Alliteráció, játékos szóalkotás: „Cip-cirip”

Érzékletes szóképek, képes kifejezések: Arra osont lábujjhegyen a májusi szél”; „megsimogatta”; „leült egy fodorka levelére”; „elgondolkodva fésülgette a zsenge füveket” „rétek és mezők tündére”; „harmatkönnye hullott”; „zsongani kezdett a rét”; „sértett méltósággal”; „villant haragosat a tündér szeme”; „nem jött álom a szemére”; „tücsökszíve minden bánatát, örömét és vágyát elmuzsikálta”; „csodakék szeme”

Szinekdokh: „belebotlott a tücsökbe”; „az egész világról megfélelkezve”; „beleszédült a boldogságba”

Metafora: „porosodni hagyni”; „aranybundás darazsak”; „kört alkottak a százsorszépek”; „zsémbes hörcsög”; „kíváncsi gyík-gyerekek”; „lesték torkukban lüktető izgalommal”; „fürgé futrinkák”; „rögtönzött mezei hangversenyerem”; „nehogy csorba essék a szépségén”; „gurult a nevetéstől”(képes kifejezés); „rózsakehely szobámba”; „te nagyfejű cigány”; „botfüle volt”; „tenyerébe hajtotta szép fejét”

Mondatok szintje: Összetett mondatok, általában hasonlító, mód –ill. mértékhatározóiak. „Annyian kapaszkodtak, hogy egy hangyatojást sem lehetett volna közéjük ejteni.”; „Úgy vigyázok rá, hogy szellő sem érinti a húrját”; „Mit ér egy hegedű, ha néma?”; „Úgy megijedt, alig állt meg a lábán.”

Gyermeklélektani és mesei párhuzamok bőven találhatóak a mesében, amelyek segítségével a gyerekek otthon érzik magukat a mese világában.

Ellentétek preferenciája: a tücsök, és a tündér csak pozitív tulajdonságokkal bírnak, míg a többi bogár, akik nem voltak méltók a hegedűre egyértelműen ellenszenvesek: a szarvasbogár gögös, büszke, rosszindulatú, a hőscincér hiú és nevetséges, a rózsabogár kövér, és a hegedűt csak birtokolni akarja, használni nem.

Ismétlés: a bogarak ismételt kudarca

Veszély-megmenekülés: A tücsök megijed, amikor a tündér észreveszi, hogy hegedült, de a tündér cseppet sem haragszik.

Kompenzálás, elégtétel motívum: a tündér nem adja oda a hegedűt az arra nem méltó bogaraknak. A kicsi, észrevétlen tücsök győzedelmeskedik a mesében, övé lesz a hegedű örökre.

Vágyteljesítés dinamikája: Bár nap közben a tücsök ki sem próbálhatta a hegedűt, este véletlenül mégis belebotlik.

A meseelemzésekben is kiderül, hogy ezeknek a meséknek van értékrendje, mondanivalója. A három mese mind különböző tulajdonságokat jelenít meg (gyávaság, hiszékenység, bátorság; haragosság, szeszélyesség, szelídség; szerénység, gőg, hiúság), melyek megértése így könnyűvé válik. Értékrendjük egyértelmű, ami a jó mese ismerve. A körülmények pedig (egy szálon futó cselekmény, időben előrehaladó cselekményvezetés, kevés szereplő) elég egyszerűek ahhoz, hogy a gyerekek követni tudják az eseményeket és élvezzék a mesehallgatást.

A lélektani párhuzamok is megtalálhatóak e mesékben, s ez különösen fontos ahhoz, hogy a gyermekek számára kedvelt mesék legyenek.

Komoly mondanivalója mellett e mesék meg vannak fűszerezve egy-egy csepp humorral, s ezáltal a gyerekek oldott hangulatban hallgatják őket. Sokszor éppen a mese tetőpontja után következik egy jópofa megoldás (pl. A fogfájós nyuszi), s ez még intenzívebbé teszi a feszültségoldást, megkönnyebbülést. Néhol csak a felnőttek figyelnek fel a humorra, pl. a sokatmondó tulajdonnevekre, de ha a felnőttek tetszik a mese, és szívesen olvassa, ezt sugározza a gyerekeknek is.

Fésűs Éva óvodásoknak való meséi

Állatmesék

A három kiskecske	Az ezüsthegedű
Cinege Miki	Az ezüsthegedű
Bundavásár	Az ezüsthegedű
A kacorlaki macskák	Az ezüsthegedű
Az ezüsthegedű.....	Az ezüsthegedű
Mese az elrejtőzött muzsikáról	Tündérvárta mesetájon
A sete-suta őzike.....	Az ezüsthegedű
A szívtelen csiga.....	Az ezüsthegedű
Májusi mese.....	Az ezüsthegedű
A békakirály papucsá.....	Az ezüsthegedű
Kié a virág?.....	Az ezüsthegedű
A lámpás titka.....	Az ezüsthegedű
A furfangos sündisznócska.....	Az ezüsthegedű
Róka koma öröksége	Az ezüsthegedű
A rókavendég.....	Tündérvárta mesetájon
Neszepisze szánkózni megy	Az ezüsthegedű
Tüsszentős mese	Mesebatyu
Mi kell a jó szilvás gombóchoz?	Az ispilángi rózsafa
Kutya-macska barátság.....	Az ezüsthegedű
Ma, tegnap, holnap... ..	Tündérvárta mesetájon
Az ökörszem	Tündérvárta mesetájon
.....	Az ispilángi rózsafa
Ki van a képen?	Tündérvárta mesetájon
Az ötpettyes katica.....	Tündérvárta mesetájon
A zsugori hörcsög.....	Tündérvárta mesetájon
.....	Az ispilángi rózsafa
A rigó és a darazsak.....	Tündérvárta mesetájon
Tüske Böske mogyorótortája.....	Tündérvárta mesetájon
A csicseriborsó ára.....	Tündérvárta mesetájon
A borz árnyéka meg a hó.....	Tündérvárta mesetájon

Mikulás Apó őzikéje.....	Tündérvárta mesetájon
– Nyuszis mesék	
A fogfájós nyuszi.....	Az ezüsthedű
A bátor nyulacska	Az ezüsthedű
A nyúl háza.....	Tündérvárta mesetájon
Nyuszi Palkó hírneve.....	Mesebetyu
A furfangos nyuszi	Tündérvárta mesetájon
A róka nadrágja	Tündérvárta mesetájon
Csupafül 22 meséje.....	Csupafül
– Mesék Kajlatapsiról	
Kajlatapsi	Az ezüsthedű
Kajlatapsi és a madárijesztő	Tündérvárta mesetájon
Kajlatapsi káposztája	Az ispilángi rózsafa
Veszekedős mese	Az ezüsthedű
– Mesék Mókus Péterről	
A kismókus fél diója.....	Az ezüsthedű
Az öreg mókus néni	Az ezüsthedű
Mókus Péter kiskertje	Az ezüsthedű
Mókusvásár.....	Az ezüsthedű
Mese két odúról	Tündérvárta mesetájon
Mese a bátorságról.....	Tündérvárta mesetájon
Mókus Peti születésnapja	Tündérvárta mesetájon
A bukfencező mókus	Mesebetyu
A hinta	Az ezüsthedű
Mire való a dinnye?	Az ezüsthedű
– Macis mesék	
Mackó-tréfa	Az ezüsthedű
Jó-éjt, bocsok!.....	Az ezüsthedű
Az irigy medve	Az ezüsthedű
A korcsolyázó mackó	Az ezüsthedű
Játékország kis mackója	Az ezüsthedű

Mackó bácsi árnyéka	Tündérvárta mesetájon
Miért nincsen mackófarsang?	Tündérvárta mesetájon

Példázatos mesék

A büszke tölgyfa.....	Az ezüsthedű
Mese egy vadkörtefáról	Mesebatyu
.....	Az ispilángi rózsafa
Ki a leghasznosabb?	Az ezüsthedű
A pajkos napsugár	Az ezüsthedű
Gyümölcs-mese	Az ezüsthedű
Télkirálynő	Mesebatyu
A kíváncsi hóember	Az ispilángi rózsafa
A pitypang bóbitája	Az ezüsthedű
A harangvirág csengettyűje	Mesebatyu
Virágbál	Az ezüsthedű
Az engedetlen napraforgó.....	Mesebatyu
Tündérmese	Az ezüsthedű
Még egy mese Icinke-Picinkéről	Az ezüsthedű
Icinke-Picinke gyöngysora	Mesebatyu
Száz kis aranyernyő	Az ezüsthedű
Mese az ibolyáról meg még valamiről... ..	Az ezüsthedű
A télkergető hóvirág	Az ezüsthedű
Esőmese	Mesebatyu
.....	Az ispilángi rózsafa
A rakoncátlan lángocská.....	Mesebatyu
.....	Az ispilángi rózsafa
– Mesék Szélfűcskáról	
A szélfűcska.....	Az ezüsthedű
A mező és a szélfűcska.....	Az ezüsthedű
Szélfűcska és a Balaton	Az ezüsthedű
Szélfűcska mindenkinél okosabb	Tündérvárta mesetájon
Szélfűcska szénát hord	Tündérvárta mesetájon

Szélfiúcska felhőbárányt szeretne	Tündérvárta mesetájon
Szélfiúcska komoly feladatot kap.....	Tündérvárta mesetájon
Szélfiúcska segítsége	Mesebatyu
Szélfiúcska rózsailatot csen.....	Mesebatyu
Szélfiúcska és a levelibéka	Mesebatyu
Szélfiúcska kitesz magáért.....	Mesebatyu

– Mesék Pöttömkeről

Pöttömke.....	Az ezüsthegedű
Pöttömke csereberél.....	Az ezüsthegedű
Pöttömke meg a csokoládé	Az ezüsthegedű
Pöttömke hóember lesz.....	Az ezüsthegedű
Pöttömke intézkedik	Az ezüsthegedű
Pöttömke eltűnik.....	Az ezüsthegedű
Pöttömke utazik	Az ezüsthegedű
Pöttömke piros vitorlása	Az ezüsthegedű

– Mesék Kukkantóról

Az erdei kalapos	Az ezüsthegedű
Kukkantó hernyócsősz lesz	Mesebatyu
Kukkantó kibékíti egymással az állatokat	Mesebatyu
Kukkantó lepkét keltet.....	Mesebatyu
Kukkantó ajándékot visz Mikulás Apónak.....	Mesebatyu

Novellamesék

Szeplőcske	Az ezüsthegedű
Toppantó királykisasszony	Az ezüsthegedű
A három tojás	Az ezüsthegedű
Cérna Misi	Az ezüsthegedű
A kíváncsi királykisasszony	Az ezüsthegedű
A csárdást járó csizma	Az ezüsthegedű
Búvalbélelt király jókedve.....	Az ezüsthegedű
A hencidai aranyalma	Az ezüsthegedű
A búzaszem.....	Az ezüsthegedű

Az ispirityi pulykavásár.....	Az ezüsthedű
Tücsök a mesében.....	Az ezüsthedű
Árva Ábris	Mesebatyu
A rókakirály kincse.....	Mesebatyu
A bűvös kalap	Mesebatyu
Az aranyat lépő cipő	Mesebatyu
Tündérkezű Terka.....	Mesebatyu
Bagomér királyfi mátkát választ.....	Mesebatyu
Kistohonya, Nagytohonya	Mesebatyu
Tündérszép cipellő.....	Mesebatyu
A szomjazó királyfi	Mesebatyu
Csomó a király bajuszán.....	Mesebatyu
.....	Az ispilángi rózsafa
Az ispilángi rózsafa	Az ispilángi rózsafa

Befejezés

Miért is illeszthetők be Fésűs Éva meséi az óvodai irodalmi nevelésbe? Miért szolgálják a gyermekek fejlődését? Miért állnak közel a gyermeki lélekhez?

Az esztétikai nevelést segítik, mert árad belőlük a jóság, a szépség. Igényes nyelvezete és a mesékbe szőtt lírai elemek teszik e meséket művészi alkotásokká.

Az erkölcsi nevelés szolgálatában állnak, hiszen egyszerű hősei a gyermekek számára könnyen elérhető példák. Meséiben életre kel az összes jó és rossz tulajdonság, melyek egymástól élesen elhatárolódnak, így teszik egyértelművé a helyes értékrendet. A negatív szereplők segítségével Fésűs Éva elítéli a lustaságot, kapzsiságot, irigységet, hiúságot, torkosságot, gyávaságot, büszkeséget. Legnagyobb hős a legkisebb állatból lesz, aki szerény de bátor, segítőkész, jóságos, készen áll arra, hogy jót tegyen. Így fogalmazódik meg a mesékben Fésűs Éva legmélyebb üzenete: „A jóért, a boldogságért küzdeni kell.”³⁸

E mesék hallgatása, dramatizálása *érzelmeket* hív elő és élményt nyújt a gyerekeknek. Beleélik magukat a történetekbe, fejlődik empátikus képességük. Könnyen együtt éreznek az egyszerű hőssel, és örülnek sikereinek. Megkönnyebbülve nevetnek a pórul járt csalón. Örülnek, ha jó útra tér valaki. Ezért mondhatjuk Fésűs Éva meséiről, hogy fejlesztik a gyermekek érzelmeit is. Könnyű együtt érezni a kicsike, mindig vidám Ökörszemmel. Sajnálják a zsugori hörcsögöt, hogy irigysége boldogtalanná tette, és a nyuszit, aki lusta, hogy télire házat építsen magának. Csodálkoznak a gyönyörű királykisasszonyokon, akiknek mindenük megvan, mégis valamilyen rossz tulajdonságuk miatt nem találnak kérőt (lustaság, hiúság, szeszélyesség, butaság). Boldoggá teszi őket, hogy a mese végén mindig minden jóra fordul.

A szociális nevelés (az óvodai közös mesehallgatáson, dramatizáláson kívül) jó pár mesében a mondanivalóval is kifejeződik. A Ki a leghasznosabb?, a Veszekedős mese, a Jó éjt bocsok!, Neszepisze szánkózni megy, Pöttömke piros vitorlása, Ki van a képen? c. mesék üzenete, hogy az összetartozás, a barátok többet érnek a saját érdeknél.

A gyerekek *értelmi képessége* fejlődik, amikor figyelnek mesehallgatás alatt, és amikor gondolkodnak a már hallott mesék felidézésekor. Fésűs Éva meséi érdekeseek, fordulatosak így segítik a gyerekek figyelmének ébrentartását. Meséinek szókincse igen gazdag, ezáltal a gyerekek megismerkednek az új szavakkal, kifejezésekkel. Fésűs Éva

³⁸ Fésűs Éva

különösen nagy figyelmet fordított rá, hogy az állatok és növények szokásait, jellegzetességeit a mesékben pontosan adja vissza. A mesék által tehát a gyerekek tanulnak a természet rendjéről is. A királyfi-királylányos mesékben pedig megfigyelhetik az emberi szokásokat, kapcsolatokat, tulajdonságokat.

Az *anyanyelvi nevelést* segítik, hiszen a meséi ékes magyar nyelvünkön szólnak a gyerekekhez. Nyelvezetének irodalmi igényessége, választékossága, bő szókincse, közmondások, szólások, költői képek, expresszív kifejezések mind-mind a gyermekek beszéd- és kommunikációs képességét fejlesztik.

Meséi a gyermeki lélekhez közel állnak, az ő szemükkel nézik a világot. Jócskán megtalálhatók bennük azok a motívumok, melyek a gyermek játékában, világképében is meghatározók.

Minden minden lehet, hiszen léteznek tündérek, manók, Téalapó és Téalkirálynő. A lusta lányból Tündérkezű Terka válik, és a királyfi beleszeret. Egy tündér kilopja a csengettyűt az irigy harangvirág kelyhéből, és az ökörszem torkába rejti, hogy énekével vidítsa fel a világot. Egy egyszerű, szorgos suszterinas aranyat lépő cipőt készít.

A mesékben lévő egyértelműen pozitív és negatív szereplők *ellentétei* követik a kétpontú gyermeki mércét, ezáltal teszik a gyermekek számára könnyűvé, hogy a pozitív oldal mellett voksoljanak. Az ártatlan, bátor vadkörtefa ellentétes azokkal az állatokkal, akik lenézik őt. A jószívű Szeplőcske ellentétben áll önző nővéreivel. A süni, aki gondozza a virágot szemben áll malackával, az őzikével, a rókakölyökkel és a mókussal, akik csak veszekednek, hogy kié legyen. Egér néne, Ürgéné és az ökörszem, segítenek azon a zsugori hörcsögön, aki korábban még egy szem rozst is irigyelt tőlük, szembetűnő a különbség köztük.

A mesékben lévő *ismétlések* segítik a kisgyermeket, hogy követni tudja az eseményeket, örömforrást ad nekik a biztonságérzet, mely a megjósolható eseményekből fakad. Fésűs Éva meséiben is előfordul ismétlés, pl. az ökörszem újra és újra felvidítja a szomorkodó állatokat, Mókus Panni újra és újra átengedi Mókus Nelinek a szépen kitakarított odúját. Szélfiúcska sorra henceg a lepke, a csiga és a vakond előtt, hogy ő okosabb náluk, majd sorra az is kiderül, hogy mégiscsak van, amiben ők az okosabbak. Kukkantó újra és újra megesz egy szem gesztenyét a Mikulásnak szánt ajándékból, míg a végén egy sem marad.

A *veszély-megmenekülés motívuma* is megjelenik számtalan meséjében, pl. a fogfájós nyuszi megmenekül a rókától, a három kiskecske édesanyja megmenekül a farkastól, Szélfiúcska a Balatonon megmenti a kislányt, a sete-suta őzike megmenti az

állatokat a gonosz farkastól, Jankó, a csizmadia a csárdást járó csizma segítségével megmenti az országot az ellenséges hadseregtől és a királylányt csúf mostohaanyjától. Tündérkező Terka megmenti az országot CsihiPuh király rettenetes seregétől. A rakoncátlan lángocska kis híján tűzbe borítja a szobát, de az édesanya még épp időben veszi észre a bajt, és eloltja. Egy kislány megloccsolja a tulipánt, ami már majdnem kiszáradt.

A *kompensálás* talán a legkiemelkedőbb motívum ezekben a mesékben, sok mese kifejezetten erre van kiélezve, hiszen Fésűs Éva kedvenc szereplői a legkisebbek, akik jószívúságukkal, segítőkészségükkel, bátorságukkal válnak hőökké. A gyermek kicsinysége miatt elégtételt venne az élettől, ezt képzeletben sokszor meg is teszi, ezért otthonosan mozog e mesékben. Könnyen beleéli magát a jelentéktelen állatok szerepébe, akik aztán mégis felülkerekednek a többiekén valamely jótettük révén. A kis suszterinas készíti el azt a cipőt, melyet a Toppantó királykisasszony nem tud elszagatni. A kis tücsök kapja meg az ezüsthagedűt.

A *vágyteljesítés-dinamikája* pedig Fésűs Éva minden meséjének optimista világképében megjelenik, a jó mindig felülkerekedik. Az önzetlen, a tiszta szívű, a segítőkész, a bátor győzedelmeskedik a rossz felett. A büszke, a zsugori, a szívtelen, az okoskodó sok mese végén jó útra tér, így teljesítik vágyainkat, hogy jobb legyen a világ.

Fésűs Éva meséiről tehát bebizonyosodott, hogy a gyerekek esztétikai, értelmi, érzelmi, erkölcsi, szociális és anyanyelvi képességeit fejlesztik, így az irodalmi nevelésbe érdemes beilleszteni őket. A gyerekek örömmel hallgatják e meséket, szeretik, élvezik őket, mert megtalálhatóak bennük azok a mesei motívumok, fordulatok, melyek összhangban vannak a gyermek pszichés fejlődésének vonásaival. Recepcióesztétikai szempontból minden korosztály számára könnyen találunk meséket, melyek a gyermekeket saját nyelvükön szólítják meg. A korcsoportonkénti választáson kívül lehetőség nyílik különböző ünnepekhez, alkalmakhoz, időjáráshoz, élményhez kapcsolódó Fésűs Éva mesét választani.

Szeretettel ajánlom az óvodapedagógusoknak és a szülőknek Fésűs Éva meséit, melyek örök érvényű értékeket képviselnek. A gyerekeknek ma egyre nagyobb szükségük van arra, hogy a szépség, a jóság és az igazságosság alapvető értékeké váljanak számukra. E mesék segítségével a gyerekekben öntudatlanul kialakul az az erkölcsi beállítódás, melyet sokszor hiányolunk a felnövekvő generációban. Megfelelő mese kiválasztásával sokat tehetünk azért, hogy a gyerekek boldogok, életvidámak legyenek.

Irodalomjegyzék

- Bocsák Veronika, Benkő Zsuzsanna, Hölgyesi György (1995) Olvass nekem! Kalauz szülőknek, óvónőknek, tanítóknak a gyermekkönyvek útvesztőjében, Trezor kiadó, Bp.
- Boldizsár Ildikó (1997), Varázslás és fogyókúra, JAK Kijárat Kiadó, Bp.
- Bruno Bettelheim (1976) A mese bűvölete/és a bontakozó gyermeki lélek, Corvina kiadó, Bp.
- Dankó Ervinné dr. (2004) Irodalmi nevelés az óvodában, Okker kiadó, Bp.
- Fésűs Éva (1987) Az ezüsthedig, Szent István Társulat, Bp.
- Fésűs Éva (1991) Az ispilángi rózsafa, Örökmécs Kiadó, Bp.
- Fésűs Éva (1991) Csupafül 22 meséje, Szent István Társulat, Bp.
- Fésűs Éva (1998) Tündérvárta mesetájon, Kairosz Kiadó és Szent Gellért Kiadó, Bp.
- Fésűs Éva (1999) Mesebatyu, Kairosz Kiadó és Szent Gellért Kiadó, Bp.
- <http://aranymag.hu/FesusEva> 2011-03-05
- Komáromi Gabriella (szerk.)(1999): Gyermekirodalom, Helikon kiadó, Bp.
- Lőrincz Sándor (2006) Új Ember Katolikus Hetilap
<http://aranymag.hu/FesusEva/eletrajz/ujember061210.htm> 2011-03-11
- Lőrincz Sándor (2004) Új Ember Katolikus Hetilap
<http://ujember.katolikus.hu/Archivum/2004.02.22/0601.html> 2011-03-11
- Mérei Ferenc –V. Binét Ágnes (2006) Gyermeklélektan, Medicina kiadó, Bp.
- Petőné Mérai Julianna (2004) Hétszer hét királyfi, Javaslatok a mesék feldolgozásához, Komp könyvek, Bp.
- Petrolay Margit (1996): Könyv a meséről, Trezor kiadó, Bp.
- Tancz Tünde (2009) <http://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=161> 2011-02-11
- Tarbay Ede(1999): Gyermekirodalomra vezérlő kalauz, Szent István Társulat, Bp.
- Zilahi Józsefné (szerk.) (1994) Óvodai nevelés játékkal, mesével/elmélet és módszertan, Iskolafejlesztési Alapítvány Szorobán Kiadó, Bp.

Mellékletek jegyzéke:

- Fésűs Éva rádiós munkájának részletei
- Fésűs Éva a Magyar Televíziónak készült munkái
- Fésűs Éva megjelent önálló mesekönyvei
- Fésűs Éva elismerései, kitüntetései, díjai
- Fésűs Éva: A fogfájós nyuszi
- Fésűs Éva: Toppantó királykisasszony
- Fésűs Éva: Az ezüsthedű

Mellékletek

Fésűs Éva rádiós munkájának részletei:

MESEMŰSOROK

- 1958-1959 Esti mesék a "Jó éjszakát, gyerekek" c. műsorba
- 1961-1963 31 "Óvodások műsora" mesékkal, versekkel
- 1961-1965 50 "Kukkantó" c. óvodásműsor
- 1966-1969 49 óvodásműsor "Meseposta" címmel.
2 önálló gyermekverses műsor: "A zselici rét alatt", "Őszi kikerics"
- 1965 "Csacsi Tóni és Tüskeböki" jelenetei Endrényi Magda: Róka Móka bábszínháza c. műsorában. A műsor megszűnte után a jelenetek önállóan összesen 100 adást értek meg.
- 1965 13 "Csupafül esti meséi"
- 1971-1973 100 "Így kell járni" c. közlekedési műsor gyerekeknek.
- 1973 10 mese a "Ki játszik körbe..." c. óvodásműsorba.

MESEJÁTÉKOK

- 1958 Toppantó királykisasszony - zenés mesejáték
- 1961 Díszítjük a karácsonyfát - meseműsor
- 1962 A kíváncsi királykisasszony - mesejáték (átvette az Újvidéki Rádió is.)
- 1963 A palacsintás király - zenés mesejáték. Zene: Raics István
- 1963 A kék-piros ceruza - mesejáték
- 1964 Az ispirityi királyfi - zenés mesejáték. Zene: Hidas Frigyes.
- 1964 Minibocs - mesejáték (átvette az Újvidéki Rádió is.)
- 1965 Szeplőcske - gyermekopera. Zene: Gulyás László.
- 1965 A csodálatos nyúlcipő - mesejáték (átvette az Újvidéki Rádió is.)
- 1966 Nyúl a cylinderben - mesejáték
- 1966 Az ispilangi rózsafa - zenés mesejáték. Zene: Nagy Olivér, Raics István. (átvette a Prágai Rádió is.)
- 1967 Toportyán Tódor a mezei könyvnapon - mesejáték.

- 1967 Mi lesz Bú Bandival? - mesejáték.
- 1967 Csaló az üveghegyen - zenés mesejáték. Zene: Decsényi János (átvette a Prágai és a Pozsonyi Rádió is.)
- 1969 Brummantó Kázmér a szilvafán - mesejáték .
- 1969 Csomó a király bajuszán - mesejáték (átvette a Pozsonyi Rádió is.)
- 1969 Macskazene - zenés komédia. Zene: Váry Ferenc.
- 1972 A hétszínpiros ünneplő - zenés mesejáték. Zene: Váry Ferenc.
- 1973 Mackó gitárral - mesejáték.
- 1974 Meglepetés a Télapónak - mesejáték.
- 1974 Mit csinál a Télapó, amikor éppen nem Télapó? - vidám jelenet.
- 1975 Tapsikáné fülönfüggője - mesejáték.
- 1976 A ripityomi farkasnyom - mesejáték.
- 1977 Aranyofácska - zenés mesejáték. Zene: Berki Géza.
- 1979 Én elmegyek, te itt maradsz! - mesejáték.
- 1979 Ne hagyd magad, Télapó! - mesejáték.
A "becsületes" megtalálók - vidám jelenet.
- 1983 Gyerünk a víz alá! - zenés mesejáték. Zene: Berki Géza.

A Magyar Televízióknak készült munkái:

- Esti mesék: Csupafül esti meséi - 2x13 részes bábfilm-sorozat
3 esti mese
- Bábfilm forgatókönyvek: Minibocs
Nyúl a cilinderben
Tapsikáné fülönfüggője
A csodálatos nyúlcipő
- Mesefilm forgatókönyvek: A palacsintás király (1973)
Csaló az üveghegyen (1976)

Megjelent önálló mesekönyvek:

A "becsületes" megtalálók	Forma Art	1987
A csodálatos nyúlcipő	Szent Gellért	1998
Ajnácska (meseregény)	Kairosz	2007
A palacsintás király	Szent Gellért és Kairosz	1999
	Cerka Bella	2009
Aranypofácska	Szent Gellért	1997
	VIP Press	2009
A teknősbéka bánata	Forma Art	1986
Az ezüsthedű	Szent István Társulat	1987
	Szent István Társulat	
	Szent István Társulat	
	Szent István Társulat	
	Szent István Társulat	2001
	Szent István Társulat	2002
	Szent István Társulat	2006
	Szent István Társulat	2007
	Szent István Társulat	2009
Az ispilángi rózsafa	Örökmécs	1991
A zselici rét alatt (gyermekversek)	General-Press	2001
Csaló az üveghegyen	General-Press	2002
Csupafül	Móra	1968
Csupafül 22 meséje	Szent István Társulat	1991
	Kairosz	2006
	Kairosz	2009
Minibocs	Szent István Társulat	1989
	Kairosz	2006
Mesebatyu	Szent Gellért és Kairosz	1999
Nyúl a cilinderben	Szent Gellért	2000
	Kairosz	2010
Tapsikáné fülönfüggője	Szent Gellért	2000
	Kairosz	2010

Toportyán Tódor a mezei könyvnapon

Szent Gellért 2001

Tündérbárta mesetájon

Szent Gellért és Kairosz

1998

Elismerések:

Nívódíj a Magyar Rádiótól a **Csupafül** c. darabért;

Nívódíj a Magyar Rádiótól az **Aranypofácska** c. darabért.

Közbiztonsági Érdemrend arany fokozata az **Így kell járni** c. szásrészes sorozatért.

Nívódíj a Magyar Televíziótól **A palacsintás király**ért.

Művészeti díj 1984-ben a Szakszervezetek Megyei Tanácsától.

Somogy Megye Művészeti díja 1989-ben.

Kaposvár Város Szolgálatáért kitüntetés 1994-ben.

Életműdíj 2001-ben az I.B.B.Y. (Gyermekkönyvek Nemzetközi Tanácsa) részéről.

Kaposvár Város Díszpolgára 2004-ben.

Magyar Köztársasági Érdemrend Tisztikeresztje 2006-ban.

Somogyi PRÍMA Díj 2008-ban.

Fésűs Éva: A fogfájós nyuszi³⁹

Képzeljétek, gyerekek, mi történt! ... Egy nyuszikának a mezőn megfájdult a foga. Valószínűleg úgy esett meg ez a nagy baj, hogy kemény káposztatorzsára harapott.

Panaszosan makogott a nyuszi, és nem tudta, mitévő legyen. A pofácskája hamarosan dagadni kezdett, s amikor a barázdabillegető meglátta, ijedtében még billegetni is elfelejtett.

Lekonyult a nyuszi füle bánatában, és csak üldögélt a rét közepén. Gyógyfüvecskék kínálták magukat orvosságnak a fájós fogára, vadvirágok legyezgették a daganatot, de hát mindez nem sokat használt.

Észrevette a nyuszi, hogy egy mókus mogyorót ropogtat az erdőszéli fán. Elkezdett vele beszélgetni.

- Mak-mak, de jó neked, mókuska!

- Mi bajod van, nyulacska.

- Fáj a fogam, mókuska.

- Ki kell húzni, nyulacska!

- Ki húzná ki, mókuska?

- Harkály doktor, nyulacska.

- Nem fog fájni, mókuska?

- Csak egy kicsit, nyulacska.

Gyáva volt a nyuszi, de a foga már annyira fájt, hogy mégis elindult az erdőbe. Messziről hallatszott Harkály doktor kopácsolása. Amint közeledett hozzá, egyre jobban inába szállt a bátorsága.

- Sárgarépás jó napot! - toppant eléje hirtelen a róka. - Mi lelte azt a szép nyúl-pofikádat, hogy ekkorára dagadt?

- Éppen most megyek fogat húzatni - reszketett a nyuszi -, de nagyon félek, mert Harkály doktornak éles a csőre.

- Ó, ó! - sopánkodott a róka -, hiszen nem is kell ahhoz a harkály! Ide süss,

³⁹ Fésűs Éva, Az ezüsthagedű (Szent István Társulat, 1987) 9. o

nyulacska! Majd én rákötök egy vékony indát a rossz fogadra, megrántom, és úgy kihúdom, hogy cseppet sem fog fájni.

Valójában persze azt gondolta a ravasz róka, hogy a fogára kötött indánál fogva szépen hazavezeti az ostoba nyulacska a rókalyukban várakozó fiainak. Azoknak ma éppen ilyen gyöngye nyúlhúsra támadt kedvük.

A nyuszi ezt nem tudta, ezért izgatottan mozgatta a bajuszát.

- Komolyan mondd, Róka bácsi?

- Úgy ám, füles öcsém! Sohasem fog többé fájni a fogad! No, gyere csak közelebb, nem bánthatlak. Tátsd ki szépen a szádat! ... Így ni! Biz' ez csúnya fog, de már rajta is a hurok. No, most gyere szépen velem, amerre vezetlek!

Vitte a róka a megszeppent nyulacska, és már majdnem a rókalyuknál voltak, s be is húzhatta volna oda szépen, de akkor az egyik rókafi, a legéhesebbik, kidugta a fejét, és elkiáltotta magát:

- Hozza a papa a pecsenyét!

Ettől a nyuszi úgy megijedt, hogy hátrarántotta a fejét, s nyomban kirepült a szájából a fájós fogacska. A róka meg, aki húzta az inda másik végét, hanyatt buk fencezett, és legurult a domboldalon, bele a jéghideg patakba.

Felröppentek a madarak a fákról, összeszaladtak az őzek, és makkot dobáltak egymásnak a mókuskák, úgy örültek, hogy a ravaszdi pórul járt.

A nyuszi pedig megszabadult fájós fogától, s ma is vidáman ugrál a barázdában.

Aki nem hiszi, menjen ki a mezőre és kérdezze meg tőle.

Toppantó királykisasszony⁴⁰

Hetvenhét mesebeli ország királylányai között a legszebb volt Toppantó királykisasszony.

Haja fényesebb a selyemnél, szeme kékebb, mint a májusi ég, és arcoskája bársonyosabb az árvácska-sziromnál. De jaj! mégis mindenki menekült a közeléből, mert a szépséges királykisasszony valóságos méregzsák volt! Ha valami nem tetszett neki, vagy nem a szeszélye szerint történt, nyomban toporzékolni kezdett. Akkorákat toppantott haragjában, hogy csak úgy porzott a palota szép, piros szőnyege a lába alatt.

Ez a mérges királykisasszony annyit toporzékolt, hogy mindennap elszagattott egy pár aranyhímes cipellőt. Az öreg király naponta új cipőt csináltathatott a lányának. Bizony, ez drága multság volt, és a királyi kincsesláda tartalma kezdett apadni ...

A királykisasszonyt pedig nem bírták leszoktatni a sok toppantásról. Olyan mérges, csúnya természete volt, hogy csak úgy szikrázott a két szeme!

Végül a király kidoboltatta az országban, hogy feleségül veheti a lányát az, aki olyan cipőt készít neki, amelyet nem bír elszagatni.

Várták a palota kapujában, hogy majdcsak jön valaki, de bizony nem jött senki, mert mindenki jobban félt a mérges Toppantó királykisasszonytól, semhogy feleségül kívánta volna venni.

Akkor a király kihirdette, hogy országa felét odaadja annak, aki elhozza Toppantónak az elszakíthatatlan cipellőt. Ez már jobban tetszett az embereknek, és a merész vállalkozók kezdtek tódulni a palotába.

Jöttek hercegek, vitézek, szerencsét próbáló vándorlegények, és mind szebbnél szebb cipőket hoztak. Vargák, csizmadiák, valamennyien megpróbálták megvarrni a legszebb és legerősebb topánkát, de alig húzta fel azokat a királykisasszony, mindjárt toppantani kezdett, és egy nap leforgása alatt mindegyiket ronggyá toporzékolta.

Meghallotta az esetet egy szegény kis suszterinas. Törte kicsit a fejét, azután fogta magát s beállított a palotába.

- Mit keresel itt, te Csiriz Berci? - förmedt rá az udvarmester.

- Bíz' én mértéket akarok venni a királykisasszony lábáról! Akkor aztán készíték neki olyan cipőt, hogy örök életére leszokik a toporzékolásról.

⁴⁰ <http://aranymag.hu/FesusEva/mese/toppanto/toppanto.html>
Fésűs Éva, Az ezüsthedű (Szent István Társulat, 1987) 197. o.

- Elmenj innét, inci-finci suszterinas! - háborodott fel az udvarmester. - Nagyobb legények is pórul jártak már itt!

Hanem a király meghallotta Csiriz Berci szavait, és nem engedte elzavarni.

- Gyere csak, fiam! Hátha éppen te tudsz segíteni rajtunk.

A királykisasszony durcásan nyújtotta oda a lábát a suszterinasnak. Az alaposan megméricskélte, majd hátat fordított és hazament. Rá sem pillantott a királykisasszonyra!

No, a Toppantó királykisasszony annál jobban megnézte a suszterinast, és lángoló orcával vette észre, hogy az ormótlan csirizes kötény mögött milyen deli, barna legényke rejtőzik.

A suszterinas pedig munkához látott, és három nap, három éj alatt gyönyörű cipellőt varrt, sündisznó bőréből - de úgy ám, hogy a tüskék belül voltak. Kívülről nem is lehetett látni a turpisságot!

Nem vette észre a királykisasszony sem, mert az bizony egyre csak a Csiriz Berci fekete szemét bámulta, amikor eléje állt.

- Engedd meg, hogy lábadra adjam az elszakíthatatlan cipőt, szép királykisasszony! - szólt Berci, és már húzta is fel neki a topánkákat, jó erős csattal rá is csatolta a bokájára.

Toppantó királykisasszony lépett egyet a szép, új cipőben, és nagyot sikoltott:

- Hiszen ez szúr! Vedd le hamar!

- Nem veszem én! - nézett rá hetykén Csiriz Berci. Ezt szaggasd el, ha bírod!

Mérges lett a királykisasszony, és toporzékolni akart, de nem bírta ám, mert a tüskék beleszúrtak a talpába. Haragjában a cipő csatját is hiába tépte, mert az olyan furfangos szerkezet volt, hogy csak a kis suszterinas tudta kikapcsolni. Kénytelen-kelletlen viselnie kellett hát a sündisznóbőr cipőt. Az öreg király elfordult, úgy mosolygott nagyokat a bajusza alatt.

Toppantó királykisasszony sírt mérgében, de aznap egyetlenegy sem toppantott.

Másnap már égett, fájt a lába a cipőben. Üzent a suszterinasnak, hogy vegye le - az meg visszaüzent, hogy még ráér.

Harmadnap megint üzent neki a királykisasszony, hogy ha nem veszi le a lábáról a sündisznóbőr cipőt, hát úgy megharagszik, hogy leütteti a fejét.

Csiriz Berci azt válaszolta, hogy akkor a királykisasszony szép lábát is le kell vágni, mert nem lesz, aki megszabadítsa a tüskés lábbelitől, és a tüskék beledagadnak a rózsaszínű talpába.

Látta már a királykisasszony, hogy méreggel nem megy semmire. Negyednapra szépen megszélidült, és aranyhintaján maga ment el a suszterinasért.

Rámosolygott, mint a tavaszi napsugár, és szép szóval kérte, hogy húzza le a cipőjét, mert ő soha többé nem fog toporzékolni.

Több se kellett Csiriz Bercinek! Nyomban letérdelt a királykisasszony elé, kikapcsolta a csatokat és így szólt:

- Most már látom, hogy megváltoztál, és nem vagy többé kiállhatatlan, mérges királykisasszony!

A királykisasszony pedig lerúgta a szúrós cipellőket, és örömeiben mezítláb kezdett táncolni.

Odaérkezett addigra az öreg király is. Úgy örült, hogy még a korona is ugrált a feje tetején! Megölelte Csiriz Bercit és így szólt:

- Édes fiam, tiéd a fél országom, de még a másik felét is szívesen néked adnám!

- Felséges királyom, nem kell nékem egy talpalatnyi sem az országodból - felelte a suszterinas -, csak Toppantó királykisasszonyt add hozzám feleségül!

Úgy is történt, mert a királykisasszony abban a szempillantásban megcsókolta Csiriz Bercit, akit azután szép ruhába öltöztettek, és olyan daliás vőlegény lett belőle, hogy mindenkinek megakadt a szeme rajta.

Kivilágos-kivirradtig tartott a nagy lakodalom. A sündisznó-cipőt pedig kitették egy fényes kirakatba, és ha akadt olyan kislány abban az országban, aki mérgesen toporzékolni akart, hát elég volt rápillantania, és mindjárt elment a kedve tőle.

Az ezüsthagedű⁴¹

A rétek és mezők tündére egy egész hosszú tavaszéjszakán át nem hunyta le csodakék szemét. Mire hajnalodott, harmatkönnye hullott. Éppen arra osont a lábujjhegyen járó májusi szél. Megsimogatta az arcát:

- Miért búsulsz, tündérke? Elvesztettél valamit?

- Ó, dehogy! Éppen ellenkezőleg - csóváltatta fejét a tündér. - Sehogyan sem értem ezt a dolgot. Mindenkinék kiosztottam mindent a raktáramból. Hét pettyet a katicának, fonalat a póknak, csigának a kicsi házat, méheknek a virágpor-gyűjtő kosárcákát - mégis maradt fölősem. Egy parányi ezüsthagedű. Ide nézz! ...

A szél bámulatában leült egy fodorka levelére.

- Micsoda hegedű! - sóhajtotta.

- Ugye, kár volna tündérraktár mélyén porosodni hagyni? Csak azt nem tudom, kinek adjam? Bogárkáim szétszéledtek, pillangóim táncolni mentek. Kedves májusi szél, adj tanácsot, hogy mit tegyek!

A szél elgondolkozva fésülgette a zsenge füveket a kora hajnali napsugárban, azután így szólt:

- Meg kell keresned, hogy ki a legméltóbb erre az ajándékra! Mert ezt a hangszert csak az érdemli meg, aki bánni is tud vele. Tégy próbát, tündérke!

- Próbát?

- Azt bizony! Meglátod, jelentkező akad bőven, de igazi csak egy.

A májusi szélnek igaza lett, mert alig vitték szét az aranybundás darazsak a hegedű hírért, máris zsongani kezdett a rét. Pontosan a közepén, ahol kört alkottak a százszorszépek, gyülekezni kezdett az izgatott bogárnép. Katángok szárán, gyöngyikék szirmán és a nadály nagy, bolyhos levelein annyian kapaszkodtak, hogy egy hangyatojást sem lehetett volna középük ejteni. De nemcsak ők futottak össze, hanem még a zsémbes hörcsög is kiállt a lakása ajtajába, a kíváncsi gyík-gyerekek pedig ráhasaltak a meleg kövekre, onnan lesték torkukban lüktető izgalommal, hogy mi lesz.

A nagy tolongásban a fürge futrinkák igyekeztek rendet tartani. Körbefutkostak és vigyáztak, nehogy valami veszekedés vagy zavar támadjon a rögtönzött mezei hangversenyteremben. Mert a rétek és mezők tündére ott állt a százszorszép-kör

⁴¹ <http://aranymag.hu/FesusEva/mese/ezust/ezusthaged.html>
Fésűs Éva, Az ezüsthagedű (Szent István Társulat, 1987) 44. o.

közepén, kezében a parányi ezüsthagedűvel, és szép sorjában mindenkit magához szólított, aki a hegedűt szerette volna.

- Ki mást illetve, ha nem engem?! - kiáltott gőgösen a szarvasbogár, és utánakapott.

Csakhogy hatalmas, büszke szarvai minduntalan beleakadtak a húrokba, és a finom kis hegedűvel semmit sem tudott kezdeni.

- Nem úgy kell azt csinálni! - tolta félre a hiú hőscincér. Meghajolt, mint egy művész, és nagy lendülettel akart muzsikálni, de alig húzott egyet a vonóval, lekonyult a jobb oldali bajusza. Odakapott, hogy kipödörje, nehogy közben csorba essék a szépségén. Megint meghúzta a vonót. Akkor meg a bajsza másik felét kellett megigazítania. Így azután szüntelenül csak egyet húzott, egyet pödörített, s a nagy művészetből olyan mulatságos mutatvány kerekedett, hogy mindenki gurult a nevetéstől, sőt a hörcsög a cincért ki is füttyülte.

- Fajankók vagytok valamennyien! - szólalt meg ekkor a kövér és szép ruhás rózsabogár. - Tönkreteszitek ezt a drága holmit. Add nekem, tündérke, hazaviszem rózsakehely szobámba, és meglátod, úgy vigyázok rá, hogy szellő sem érinti a húrját!

- Sajnálom, te sem vagy az igazi - felelte a tündér. - Mit ér egy hegedű, ha néma? ...
Lássuk a következőket!

Nos, azok jöttek, egyre többen.

Hanem a büszke szarvasbogár nagyon haragudott, hogy nem kapta meg a hegedűt. Sértett méltósággal indult kifelé, amikor belebotlott a tücsökbe. A tücsök éppen szerényen be akart osonni a százszorszépes körbe, és rálépett a szarvasbogár egyik lábára. A szarvasbogár ráförmedt:

- Mit keresel itt, te nagyfejű cigány? Nálad különbeket is kifüttyültek! Mars ki innét! A futrinkák tüstént odafutottak. Azt hitték, valami baj van, és a szegény tücsköt nyomban kitesékelték. Csak messziről hallgathatta, hogy mit művelnek az ügyetlenek az ezüsthagedűvel.

A csiga meg sem bírta fogni, mert nem volt mivel; a póknál meg az volt a hiba, hogy azt sem tudta, melyik lábával fogja. A katicabogárnak botfüle volt. A sáska azt hitte, hogy enivaló. A szöcske annyit ugrált vele - jaj, még majd elejti! ...

A tündér mindegyikre csak a fejét csóválta. Mire alkonyodott, el is fáradt, és szomorúan bocsátotta haza az utolsó ügyetlen jelentkezőt.

Ekkor egy nagy hasú béka elébe ugrott:

"Brek-brek, add csak nékem,
dalom vele hadd kísérem!"

- Soha! villant haragosat a tündér szeme. Akkor inkább törjön porrá, szakadjon el minden húrja!

Fogta az ezüsthegedűt, és a sűrű fűbe hajította.

Az égen éppen akkor gyúltak ki a csillagok. Elpihent a rét, aludni ment a sok bogár. A tündérke is tenyerébe hajította szép fejét. Csak a tücsöknek nem jött álom a szemére. Fájó szívvel kóborolt az illatos fűvek rengetegében. Hát, amint lehorgasztotta azt a kicsúfolt, nagy fejét, egyszer csak megcsillant előtte valami a holdsugárban. Uramfia! ... Az ezüsthegedű! ... De milyen állapotban! Húrjai leszakadtak, oldala behorpadt. A tücsök majdnem sírva fakadt.

Gyöngéden felvette, forgatta, azután kötözgetni kezdte a húrokat, és az oldalát egy kis kavicsal kiegyengette.

- Kipróbálom! - gondolta merészen, amikor elkészült vele, és az egész világról megfélelkezve hegedülni kezdett. Tücsökszíve minden bánatát, örömét és vágyát elmuzsikálta.

- Cip-cirip! Cip-cirip! - zengett a nóta.

A rétek és mezők tündére felébredt első szendergéséből, és figyelni kezdett. Semmi kétség, ez az ezüsthegedű hangja! De hát ki muzsikál rajta ilyen szépen?

A májusi szél is felrezzent egy vadrózsabokor mélyén, és együtt indultak el, megkeresni az ismeretlen zenészt.

A tücsök éppen szíveszakadtából húzta, amikor megszólalt mögötte a tündér:

- Ki játszik az én ezüsthegedűmön?

Szegény tücsök úgy megijedt, alig állt meg a lábán.

- Kérem szépen ... Bocsánatot kérek ... - dadogta -, én csak megjavítottam és kipróbáltam, hogy szól-e, de most visszaadom. Ne tessék rám haragudni. Csak egy tücsök vagyok.

- Csodálatos kis hegedűs vagy! - hajolt le hozzá a tündér. - És nem kell visszaadnod a hegedűt, legyen a tiéd, örökre!

- Az enyém? - ámult el a tücsök, és valósággal beleszédült a boldogságba.

- Igen, mert te nemcsak muzsikálni tudsz rajta, hanem meg is becsülted - felelte a tündér. - Most pedig hegedülj tovább! Este még szebben szól, mint máskor. Csak az a baj, hogy ilyenkor te nem látszol.

- Dehogyan baj! Úgyis nagy a fejem ... - mondta szégyenlősen a tücsök, és ujjongó örömeiben tüstént rázendített:

"Cip-cirip, cip-cirip,
ezüsthegedűcske,
merre van, hová bújt
cigányod a fűbe?"

Cip-cirip, nem baj az,
ha őt sose látod,
csak a dal tegye még
szebbé a világot!"

A májusi szél szelíden megsimogatta, a tündér pedig szebben mosolygott, mint a csillagok.